

Ikäpoliittinen ohjelma

2019-2021

Vireää ikääntymistä onnellisten rannoilla

Kemijärven kaupunki
Hyvinvointipalvelut/Ikähämisten palvelut

1.	JOHDANTO	1
2.	TOIMEKSIANTO JA SUUNNITTELUPROSESSI	1
3.	VALTAKUNNALLISIA LINJAUKSIA	2
4.	NYKYTILA	4
5.	KESKEISET HAASTEET	13
6.	VISIO JA PALVELULUPAUS	14
7.	UNELMIEN KEMIJÄRVI IKÄÄNTYNEELLE – KUNTALAISTEN NÄKEMYS KYSELYN PERUSTEELLA	15
7.1	UNELMIEN VANHUUS KEMIJÄRVELLÄ	15
	7.2 MITKÄ ASIAT KEMIJÄRVELLÄ OVAT HYVIN IKÄÄNTYNEIDEN KANNALTA	16
	7.3 MITKÄ ASIAT KEMIJÄRVELLÄ OVAT HUONOSTI IKÄÄNTYNEIDEN KANNALTA	17
	7.4 YHTEENVETO KYSELYSTÄ	18
8.	STRATEGISET LINJAUKSET JA PAINOPISTEALUEET	19
8.1	TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN JA ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA	20
8.2	KULTTUURI JA VAPAA-AIKA	22
	8.2.1. LIIKUNTAPALVELUT	22
	8.2.2 KANSALAI SOPISTON PALVELUT	22
	8.2.3 KIRJASTO- JA KULTTUURIPALVELUT	22
8.3	KOLMAS SEKTORI	23
8.4	ASUMINEN, YMPÄRISTÖ JA LIIKENNEVERKOT IKÄIHMISTEN TOIMINTAKYVYN TUKENA	23
8.5	NEUVONNAN JA ASIAKASOHJAUKSEN JÄRJESTÄMISEN MALLI	25
8.6	IÄKKÄÄN TERVEYDENHUOLTOPALVELUT	26
	8.6.1 AVOTERVEYDENHUOLLON PALVELUT	26
	8.6.2 MUISTIHOITO.....	26
	8.6.3 KOTIUTUSTIIMI	27
8.7	KOTONA ASUMISEN TUKEMINEN JA KOTIHOIDON UUDET TOIMINTAMALLIT	27
	8.7.1 KOTIHOIDON PALVELUT	28
	8.7.2 KUNTOUTTAVA ARVIOINTIJAKSO.....	29
	8.7.3 KOTIKUNTOUTUS	30
	8.7.4 ENNAKOIVAN KOTIUTUMISEN MALLI	31
	8.7.5 VANHUSTEN PÄIVÄTOIMINTA	32
8.8	TEKNOLOGIAN HYÖDYNTÄMINEN PALVELUISSA	32
8.9	OMAI- JA PERHEHOIDON TOIMINTAMALLI	34
8.10	ASUMISPALVELUT JA HOIVA	35
	8.10.1 PALVELUASUMINEN	35
	8.10.2 TEHOSTETTU PALVELUASUMINEN	35
8.11	LYHYTAIKAINEN LAITOSHOITO	36
8.12	AKUUTTIOSASTOHOITO JA PITKÄAIKAINEN LAITOSHOITO	36
8.13	PALVELUSETELI	37
9.	SEURANTA JA ARVIOINTI	38
10.	TOIMENPIDESUUNNITELMA VUOSILLE 2020-2021	38

1. Johdanto

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012, myöh. vanhuspalvelulaki) 5 §:n mukaan kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Painopisteenä on ikäihmisten omatoimisuus ja omista asioista päättäminen, yhteisöllisyys ja asiakasläheisyys. Vanhuspalvelujärjestelmän kehittämisessä tavoitteena ovat eheät palvelukokonaisuudet. Hoidossa tavoitteena on oikea-aikaisuus ja vaikuttavuus. Keskeisiä edellytyksiä omaehtoiselle ikääntymiselle ovat ympäristön esteettömyys sekä tiedon ja palvelujen saatavuus.

Ikäpoliittinen strategia on laadittava valtuustokausittain ja arvioitava vuosittain ikäihmisten palvelujen riittävyttä ja laatua. Kunnan on osoitettava riittävät voimavarat suunnitelman toteuttamiseksi. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja ikäihmisiä koskevassa päätöksenteossa noudatetaan sen linjauksia.

Ikäpoliittinen ohjelma luo kokonaisnäkemyksen ikääntyvien tarpeista ja elinoloista sekä kunnan toimenpiteistä ja kehityksestä. Ikäihmisten hoito ja palvelu eivät ole pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla, vaan sen tulee olla koko kunnan ja eri toimialojen ja keskeisten sidosryhmien yhteinen asia. Ohjelma merkitsee linjan ja painopisteen valintaa ja se on tarkoitettu ikääntyneiden palvelujen kehittämisen ja arvioinnin välineeksi työntekijöille ja kunnan päättäjille.

2. Toimeksianto ja suunnitteluprosessi

Ikäpoliittinen ohjelma on päivitetty edellisen kerran vuonna 2005. Sosiaali- ja terveyslautakunta on hyväksynyt 27.3.2012 (STL 27.03.2012 § 27) ikäpoliittisen ohjelman laatimisen vuosille 2013-2018. Ohjelman laatiminen on jäänyt keskeneräiseksi johtuen kunnan sosiaali- ja terveyspalveluissa tapahtuneesta organisaation rakenne- ja henkilöstömuutoksista.

Ohjelman laatimista viivästytti myös suunnitteilla ollut valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen uudistamiseen liittyvä hanke ja maakuntauudistus. Alun perin maakuntia esitettiin perustettavaksi 1. heinäkuuta 2017, maakuntavaaleja järjestettäväksi tammikuussa 2018, ja että sotepalvelut siirtyisivät maakunnille 1. tammikuuta 2019. Uudistuksen voimaantulo lykkääntyi kuitenkin useampaan kertaan hankkeen valmisteluvaiheessa ja epävarmuus voimaantulosta jatkui. Lopulta sote- ja maakuntauudistuksen valmistelu keskeytyi hallituksen kaatumisen myötä 8.3.2019.

Hyvinvointilautakunta päätti 29.1.2019 (HL 29.01.2019 § 16), että ikäpoliittisen ohjelman laatiminen aloitetaan vuosille 2019-2021, koskien nykyistä valtuustokautta.

Ikäpoliittisen ohjelman suunnittelua ja ohjausta varten on nimetty ohjausryhmä. Ohjausryhmän jäsenet ovat:

- Hoiva- ja hoitotyönjohtaja Päivi Piisilä /Ikäihmisten palvelut
- Sosiaalityöntekijä Tarja Mouhi / Ikäihmisten palvelut
- Terveyskeskusylilääkäri Anne Poropudas / Sairauksien ehkäisy ja hoito
- Pirjo Laurila / Hyvinvointilautakunta
- Rehtori Heidi Laukkanen / Kulttuuri ja vapaa-ajan palvelut
- Kunnallistekniikan päällikkö Jukka Kuisma / Tekniset palvelut
- Laine Arvo / Vanhusneuvoston puheenjohtaja

- Liikunnanohjaaja Harri Väiliranta / Kulttuuri ja vapaa-ajan palvelut

Ohjelmaan liittyvä toimenpidesuunnitelma on laadittu vuosille 2020-2021 ohjelman valmistumisen siirtyessä vuoden 2019 loppuun.

3. Valtakunnallisia linjauksia

Suomen lain perusteella kaikilla tulisi olla samat oikeudet saada tarvitsemiaan palveluja ikään, sukupuoleen, tuloihin ja varallisuuteen katsomatta. Lainsäädäntö velvoittaa kuntia järjestämään riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ikääntyville ihmisille, muttei yksityiskohtaisesti säätele toiminnan laajuutta, sisältöä tai järjestämistapaa.

Keskeisimmät ikäihmisten palveluja määrittävät lait ovat sosiaalihuoltolaki (1301/2014), terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja erikoissairaanhoidonlaki (1062/1989) sekä lisäksi potilaslaki (785/1992), lait yksityisestä terveyden- ja sosiaalihuollosta.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemista sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveys palveluista ns. vanhuspalvelulaki (2012/980) täydentää sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädäntöä. Lain tarkoitus on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia sekä parantaa sen mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja palvelujen kehittämiseen kunnassa. Lisäksi lain tarkoitus on parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä vahvistaa hänen mahdollisuuttaan vaikuttaa hänelle järjestettävien palvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan.

Laissa asetetaan kunnalle velvollisuuksia huolehtia ikääntyneen väestönsä hyvinvoinnin tukemisen ja iäkkäiden henkilöiden sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin edellytyksistä.

Palvelujen riittävyttä ja laatua on seurattava ja arvioitava vuosittain. Lisäksi vanhusneuvostolle on annettava vaikutusmahdollisuus ikääntyneitä väestöä koskevassa päätöksenteossa. Kunnan on varattava riittävät voimavarat ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseen sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön hyvinvointia tukevia neuvontapalveluja sekä tarjottava hyvinvointia tukevia terveystarkastuksia, vastaanottoja tai kotikäyntejä erityisesti riskiryhmiin kuuluville ikääntyneille asukkailleen.

Laissa säädetään myös iäkkään henkilön palveluntarpeiden viivytyksettömästä ja monipuolisesta selvittämisestä sekä hänen yksilöllisiä tarpeitaan vastaavan palvelukokonaisuuden suunnittelusta. Iäkkään henkilön palvelupäätös perustuu palvelutarpeen selvitykseen ja palvelusuunnitelmaan.

Lisäksi iäkkään henkilön tarvitsemat kiireettömät sosiaalipalvelut on järjestettävä viivytyksettä, mutta vähintään kolmessa kuukaudessa. Lain mukaan kiireelliset sosiaalipalvelut on järjestettävä välittömästi.

Pitkäaikainen laitoshoido voidaan toteuttaa vain pääasiassa lääketieteellisin perustein. Vaihtoehdoista on neuvoteltava iäkkään henkilön kanssa ja hänen näkemyksensä on kirjattava ylös. Lisäksi laki sisältää perussäännökset iäkkäille henkilöille palveluja tarjoavien toimintayksikköjen palvelujen laadusta.

Laissa on määritelty, että toimintayksikössä on toteutettava omavalvonta palvelujen laadun ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Omavalvonnan yhteydessä on kerättävä säännöllisesti palautetta sekä asiakkailta että yksikön henkilöstöltä.

Sosiaalihuollon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Aluehallintovirastot ja Valvira ovat laatineet yhteistyössä vanhusten ympärivuorokautista hoivaa ja palveluja koskevan valtakunnallisen valvontasuunnitelman sekä suunnitelman toimeenpano-ohjelman. Valvontaohjelman avulla Valvira ja aluehallintovirastot valvovat sekä julkisen että yksityisen vanhustenhuollon toimintaa. Valviran tehtävänä on ohjata aluehallintovirastoja niin, että vanhustenhuollon toimipaikkoja koskeva lupahallinto, valvonta ja siihen liittyvä ohjaus ovat yhdenmukaisia koko maassa. Aluehallintovirastot valvovat sekä julkista että yksityistä vanhustenhuoltoa omilla alueillaan. Ne tekevät tarkastuskäyntejä vanhustenhuollon toimintayksiköihin ja käsittelevät vanhustenhuoltoa koskevat kantelut. Valviran valvonnan tavoitteena on varmistaa, että ikäihmiset saavat sellaista hoitoa ja hoivaa, jota lait, asetukset ja vanhustenhuollosta annetut suositukset edellyttävät (www.valvira.fi). Myös kunnilla on velvollisuus valvoa alueellaan toimivia sosiaalihuollon palvelujen tuottajia.

Ikäihmisten palvelujen tarkoituksena on tukea vanhusten arkielämän sujumista ja varmistaa vanhuksen tarpeellinen hoito ja huolenpito. Palveluja toteutetaan pääosin avohoitona, asumispalveluina, laitoshoidon tai omaishoidon tuen avulla. Näitä palveluja järjestettäessä asiakkaalle on laadittava palvelu- ja hoitosuunnitelma pääsääntöisesti yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa. Ikäihmisten hoidon ja palvelujen tavoitteena on, että mahdollisimman moni ikääntynyt voi elää itsenäisesti omassa kodissaan. Kotona asumisen tukemiseksi voidaan toteuttaa asiakkaan asunnon parannus- ja muutostöitä, joihin voi saada avustusta vammaispalvelulain nojalla, valtion perusparannus- ja korjauslainoja sekä avustuksia.

Terveydenhuoltolain perusteella sairaanhoitopiirien kuntayhtymien tulee ryhtyä tarjoamaan asiantuntemusta ja tukea kunnille mm. järjestämällä koulutusta, kokoamalla hyvinvointi- ja terveystietoja ja levittämällä hyviä käytäntöjä. Kunnissa tehdään hallintokuntien rajat ylittäen yhteistyötä aivoterveystieteen edistämiseksi ja vahvistetaan eri sektoreilla, kuten liikunta-, kulttuuri- ja sivistystoimi, toimivien osaamista aivoterveystieteen edistämiseksi (terveydenhuoltolaki 1326/2010 § 35 ja 36).

Kunnat/kuntayhtymät ja sairaanhoitopiirit huolehtivat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten riittävästä osaamisesta aivoterveystieteen edistämiseksi (terveydenhuoltolaki 1326/2010 § 5). Esimerkiksi kansallisessa muistiohjelmassa 2012-2020 (STM 2012) on kuvattu tavoitteet muistisairauksien varhaisen toteamisen ja hoidon turvaamiseksi, muistisairaiden ihmisten ja heidän läheistensä oikea-aikaisen tuen ja palvelujen turvaavista tuki- ja palvelujärjestelmästä ja toimenpiteille niiden saavuttamiseksi.

Ikäihmisten palvelujen laatusuositus

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet iäkkäiden ihmisten palvelujen kehittämistä koskevan laatusuosituksen vuosina 2001, 2008, 2013 ja 2017. Laatusuosituksen tarkoituksena on edeltäjiensä tapaan tukea vanhuspalvelulain toimeenpanoa.

Laatusuosituksen tavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen koko ikääntyneelle väestölle sekä laadukkaat ja vaikuttavat palvelut niitä tarvitseville iäkkäille henkilöille. Näin ollen – vanhuspalvelulain tapaan – osa suosituksista kohdistuu nimenomaisesti väestö- ja osa yksilötasolle.

Laatusuosituksen keskeiset sisällöt ovat:

1. Turvataan yhdessä mahdollisimman toimintakykyistä ikääntymistä
2. Asiakas- ja palveluohjaus keskiöön
3. Laadulla on tekijänsä
4. Ikäystävällinen palvelujen rakenne
5. Teknologiasta kaikki irti

Kullakin sisältöalueella on omat suosituksensa. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, että suositeltaville asiakokonaisuuksille on tietoon perustuvat perustelunsa ja käytettävissä indikaattoreita, joiden avulla suositusten toteutumista voidaan järjestelmällisesti arvioida. Myös keskeiset käsitteet on määritelty.

lääkäiden yhteen sovitettujen palveluiden kokonaisuus Lapin maakunnassa

Osana maakunnan sote - valmistelua I & O - kärkihankkeessa ja Ikäihmisten palvelujen asiantuntijatyöryhmässä on valmisteltu vuoden 2018 lopussa suunnitelma lääkäreiden yhteen sovitettujen palveluiden kokonaisuus, joka sisältää myös toimenpidesuunnitelmaehdotuksen kunnille ja maakunnan järjestämissuunnitelman sisällytettäväksi. Siellä on ehdotukset myös vuosille 2019 – 2020 - erityisesti huomioiden kuntien tärkeä rooli yhdessä maakuntavalmistelun kanssa viedä asioita eteenpäin. Suunnitelman strateginen osio suuntaa vuoteen 2030 palvelurakennetavoitteineen.

Toimiva kotihoito Lappiin-hanke

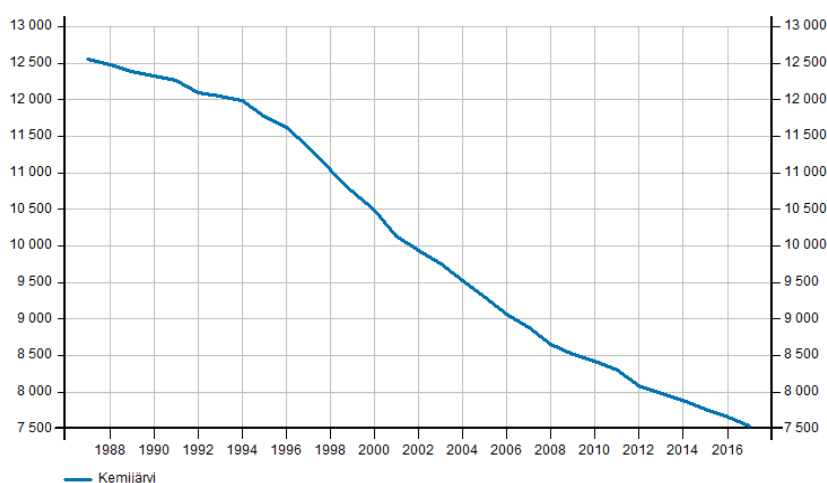
Hallituksen kärkihanke Toimiva kotihoito Lappiin päättyi vuonna 2018. Hankkeen tavoitteisiin oli vahvasti kirjattu asiakkaan pitäminen keskiössä. Tavoitteena oli luoda asiakaslähtöisiä, vaikuttavia ja toimintakykyä ylläpitäviä toimintatapoja ja lisätä asiakkaiden osallisuutta kaikessa toiminnassa. Hankkeen aikana koko Lapin maakunnan alueella on kehitetty alueen kuntien kanssa kotihoidon arvoperustaa, vahvistettu kotihoidon henkilöstön osaamista ja luotu yhteisiä toimintamalleja ja käytäntöjä kotihoitoon. Tavoitteena on, että kehitetyt ja suunnitelmaan sisältyvät yhteiset toimintamallit vahvistuvat kunnissa ja ovat siltana tulevalle maakunnalliselle toiminnalle.

4. Nykytila

Kemijärvi on kokenut voimakkaan rakennemuutoksen viimeisten vuosikymmenien aikana. Rakennemuutoksen seurauksena kaupungista on hävinnyt paljon teollisia työpaikkoja. Kemijärvellä on ollut mm. tekstiili-, lääke-, matkapuhelimien kokoonpano- ja metsäteollisuutta, joiden tuotanto on siirretty halvemmän työkustannusten maihin.

Työpaikkojen menetysten myötä kaupunki on kärsinyt vuosia jatkuneesta muuttotappiosta. Väkiluku on laskenut noin 40% kolmenkymmenen vuoden aikana.

Väkiluku 1987-2017

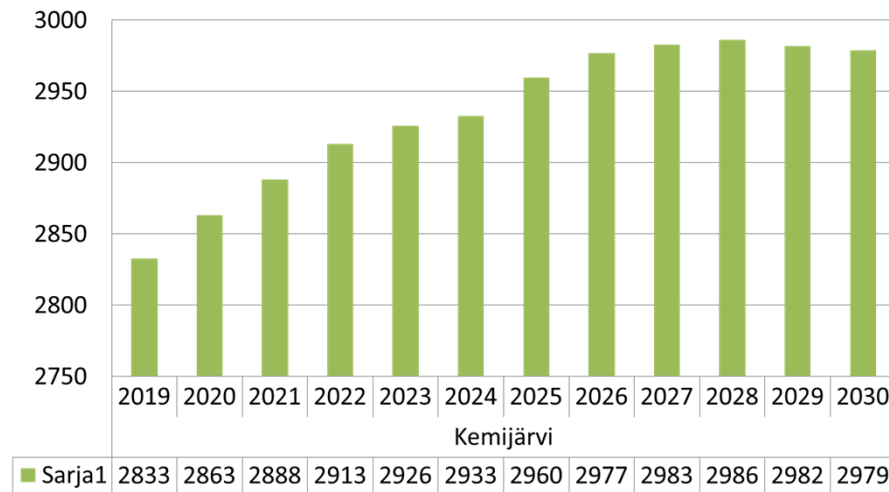
Tilastokeskus

Kemijärvi	2009	2014	2018	2025	2030	2040	2009-18	2009-18/v	2009-18	2009-18/v	2018-25	2018-25/v	2018-25	2018-25/v
Asukasluku	8 519	7 892	7 370	6 550	6 104	5 408	-1 149	-128	-13,5 %	-1,5 %	-820	-117	-11,1 %	-1,6 %
0-5 päivähoito	303	283	247	178	165	156	-56	-6	-18,5 %	-2,1 %	-69	-10	-27,9 %	-4,0 %
6-v esiopetus	59	56	43	34	31	28	-16	-2	-27,1 %	-3,0 %	-9	-1	-20,9 %	-3,0 %
7-12 alakoulu	398	323	320	251	195	177	-78	-9	-19,6 %	-2,2 %	-69	-10	-21,6 %	-3,1 %
13-15 yläkoulu	264	204	169	148	119	94	-95	-11	-36,0 %	-4,0 %	-21	-3	-12,4 %	-1,8 %
16-18 lukio/toinen aste	313	212	182	138	135	92	-131	-15	-41,9 %	-4,7 %	-44	-6	-24,2 %	-3,5 %
19-23 nuoret työkäiset ja opiskelija	356	282	193	164	157	115	-163	-18	-45,8 %	-5,1 %	-29	-4	-15,0 %	-2,1 %
24-64 työssäkäyvät	4 472	3 915	3 426	2 694	2 345	2 186	-1 046	-116	-23,4 %	-2,6 %	-732	-105	-21,4 %	-3,1 %
65-74 eläkkeelle siirtyneet	1 285	1 348	1 497	1 444	1 307	839	212	24	16,5 %	1,8 %	-53	-8	-3,5 %	-0,5 %
75-84 eläkkeellä olevat	861	965	942	1 069	1 203	1 073	81	9	9,4 %	1,0 %	127	18	13,5 %	1,9 %
85... ikääntyneet	208	304	351	430	447	648	143	16	68,8 %	7,6 %	79	11	22,5 %	3,2 %
Huoltosuhte	2009	2014	2018	2025	2030	2040	2009-18	2009-18/v	2009-18	2009-18/v	2018-25	2018-25/v	2018-25	2018-25/v
Kemijärvi	65,7	79,0	93,9	118,6	131,5	126,0	28	3	42,9 %	4,8 %	25	4	26,3 %	3,8 %
Verrokkit	54,4	62,0	67,4	72,0	74,4	78,0	13	1	23,9 %	2,7 %	5	1	6,8 %	1,0 %
Koko maa	63,3	72,4	80,3	90,7	95,9	99,1	17	2	26,8 %	3,0 %	10	1	13,0 %	1,9 %
Mediaani-ikä	2009	2014	2018	2025	2030	2040	2009-18	2009-18/v	2009-18	2009-18/v	2018-25	2018-25/v	2018-25	2018-25/v
Kemijärvi	53,0	56,0	58,0	62,0	64,0	62,0	5	1	9,4 %	1,0 %	4	1	6,9 %	1,0 %
Verrokkit ka	41,6	42,8	43,8	45,9	47,3	49,3	2	0	5,3 %	0,6 %	2	0	4,8 %	0,7 %
Koko maa ka	45,7	47,5	49,2	51,7	53,0	54,3	3	0	7,6 %	0,8 %	3	0	5,1 %	0,7 %
Perlacon Oy 2019	AsI.	2019M08*	7 331											

Negatiivisen muuttoliikkeen vuoksi Kemijärven kaupungin ja seutukunnan väestörakenne on painottunut ikäihmisiin ja ikääntyvän väestön osuus kasvaa edelleen. Vuonna 2019 yli 65-vuotiaita on noin 38% väestöstä ja yli 75-vuotiaita 18 % ja trendi on kasvava vuoteen 2025 asti. Syntyvyys on alhaista kuolleisuuteen verrattuna.

Väestöennuste yli 65-vuotiaat

Lähde: Tilastokeskus

Ennuste yli 75-vuotiaiden määrä, Kemijärvi (Lähde: Tilastokeskus)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Väkiluku	7266	7160	7058	6963	6872	6787	6706	6627	6553	6480	6412	6347
75-	1333	1337	1367	1418	1457	1491	1528	1564	1595	1625	1648	1673
%	18,3	18,7	19,4	20,4	21,2	21,9	22,7	23,6	24,3	25,1	25,7	26,4

Työikäisten määrän ennakoitaan edelleen laskevan ja sillä on negatiivinen vaikutus verotettavan tulon kehitykseen. Väestön ikääntyminen vaikuttaa kaikkien toimialojen toimintaan; ikäihmisten määrän kasvulla tulee olemaan lisääntyvä merkitys ympäristön suunnittelussa, rakentamisessa ja eri palvelujen järjestämisessä. Ihmisten ikääntyessä palvelujen tarve ja hoivan tarve lisääntyy.

Kaupungin taloustilanne on ollut viime vuodet erittäin haastava kaupungin palvelurakenteen vinouman ja käyttötalous- ja investointimenojen kasvun vuoksi. Verotulojen ja valtionosuuksien vähenemisen myötä väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhde on heikentynyt.

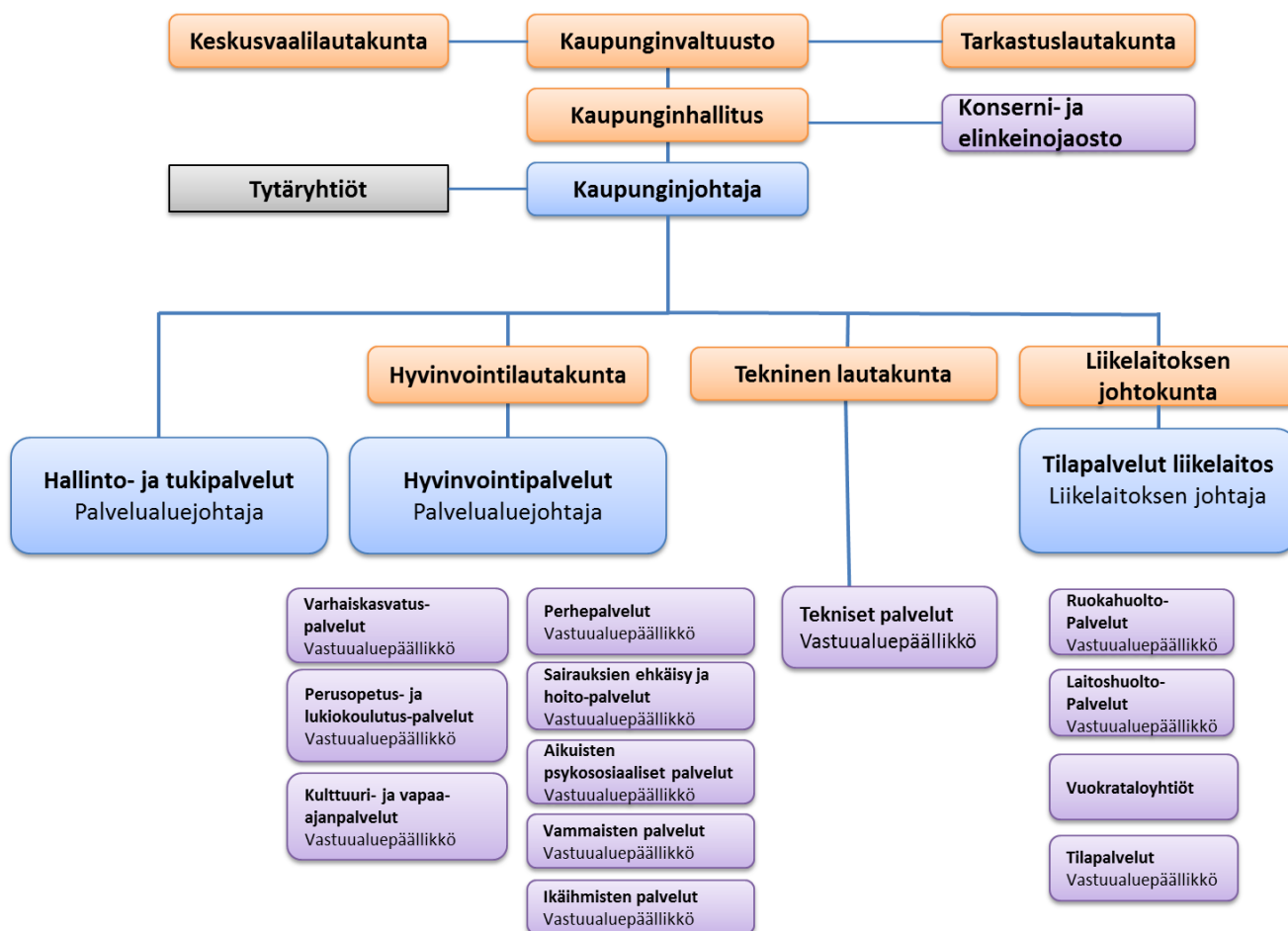
Huoltosuhde tarkoittaa yleisesti tilastoidun työvoiman ulkopuolella olevien määrää suhteessa varsinaisen työvoiman määrään. Ei-työikäisiksi määritellään kaikki alle 15-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat. Huoltosuhde on Kemijärvellä selvästi suurempi kuin verrokissa ja koko maassa. Huoltosuhteen ennustetaan tulevaisuudessa heikkenevän näitä nopeammin.

Kemijärven kaupungin talouden tilanne on hälyttävä korkean velkamäärän ja epäsuhtaisen palvelurakenteen vuoksi. Kaupunki joutuu tarkastelemaan kriittisesti mihin tulevaisuudessa rahat riittävät ja millä tasolla palvelut järjestetään mahdollisimman edullisesti, mutta kuitenkin laadukkaasti ja siten, että niitä on tarjolla kaikille kaupungin asukkaille tasavertaisesti.

Positiivista on, että työttömyys on vähentynyt ja biosellutehtaan investointipäätöstä odotetaan. Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan uudistumisen aikataulu on epävarma. Valmistelutyö kuitenkin jatkuu mm. maakunnan yhteisten toimintatapojen suunnittelulla ja käyttöönotolla, palveluiden painopisteiden muutoksilla sekä varmistamalla paikkakunnan hyvät palvelut jatkossakin.

Kaikki sosiaali- ja terveydenhuollonpalvelut on pääosin keskitetty Hyvinvointikeskus Lapponiaan. Hyvinvointikeskus toimi aiemmin Sairaala Lapponian nimellä ja historiansa aikana se on toiminut mm. aluesairaalan ja terveyskeskussairaalan. Erikoissairaanhoidon ja leikkaustoiminta lakkautettiin vuoden 2014 alussa ja yöpävyyshuoneet siirtyivät v. 2016 Rovaniemelle. Hyvinvointikeskus Lapponian toimintoja kehitetään edelleen tavoitteena monialainen hyvinvointikeskus, joka palvelee laaja-alaisesti kaupunkilaisia ja muita palveluiden tarvitsijoita. Toimintojen kehittämisessä painopisteenä ovat ennaltaehkäisevät, kuntouttavat, kotiin annettavat ja sähköiset palvelut.

Organisaatio

Ikäihmisten palvelujen vastuualue kuuluu hyvinvointipalveluiden toimialaan. Toimielimenä toimii hyvinvointilautakunta. Hyvinvointipalveluja johtaa palvelualuejohtaja. Ikäihmisten palvelujen vastuualueen esimiehenä toimii hoiva- ja hoitotyönjohtaja.

Ikäihmisten palveluiden toiminta-ajatus

Ikäihmisten palveluiden tehtävänä on tarjota ikääntyneille mahdollisuus terveeseen ja täysipainoiseen elämään tukemalla heidän hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä, itsenäistä suoriutumista ja osallisuutta.

Ikäihmisten palvelut sisältävät kuntouttavat ja kotiin tarjottavat palvelut, palveluasumisen, laitoshoidon, omaishoidon, veteraanikuntoutuksen ja veteraanien kotona asumista tukevat palvelut.

lakkään asiakkaan tarvitsemat palvelut perustuvat palvelutarpeen arviointiin. Hoidon porrastuksen myötä tavoitteena on oikea ja asianmukainen palvelu ja hoito ikäihmisten hoitoketjussa.

Palvelurakenne

lääkkäiden palvelukokonaisuuden toimivuuden indikaattorina on 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden palvelujen käyttö suhteutettuna vastaavaan väestöön alueella. Tämä kuvaa lähinnä lopputuloksena sitä, miten oikea-aikaisesti asiakkaan tarpeisiin on pystytty vastaamaan (lääkkäiden yhteen sovitettujen palveluiden kokonaisuus Lapin maakunnassa, s.7)

Kemijärvellä **kotona asuvien yli 75-vuotiaiden määrä** oli vuonna 2017 89,9 prosenttia ja vuonna 2018 noin 90 prosenttia. Koko maassa kotona asuvien määrä oli 91,1 prosenttia vuonna 2017. Tavoite vuoteen 2030 on 93-95 prosenttia. Maakuntavalmistelussa välitavoitteeksi on asetettu 92 prosenttia vuonna 2022.

Säännöllisen kotihoidon piirissä vuonna 2018 oli 201 asiakasta, joka on 12,9 prosenttia 75-vuotta täyttäneistä, kun koko maassa se oli 13,1 prosenttia. Huomattavaa on, että Kemijärvellä kotihoidon käynneistä neljäsosa on 1-3 krt/kk tapahtuvia ja se on lähes puolet enemmän kuin valtakunnallisesti (13,1 prosenttia vuonna 2017).

Vuoden 2017 lopussa päivitettiin kotihoidon myöntämisen perusteet ja vuoden 2018 lopussa otettiin koneellinen annosjakelu käyttöön kotihoidon asiakkaiden keskuudessa. Näillä toimenpiteillä pyritään yksittäisten käyntien vähentämiseen, jotta kotihoidon resursseja saataisiin suunnattua paljon apua tarvitseville.

Lisääntyvä kotihoito edellyttää, että kotiin voi tarvittaessa saada myös intensiivistä hoitoa, yli 60 kotihoidon käyntiä kuukaudessa, sekä ympärivuorokautista kotihoitoa. Koko maassa ja Lapissa 35 prosenttia ja Kemijärvellä noin 30 prosenttia yli 75-vuotiaista kotihoidon asiakkaista sai intensiivistä hoitoa. Tavoitteena tulee Kemijärvelläkin olla intensiivisen hoidon lisääminen, sillä edellytykset siihen on. Kemijärvellä keskustaajaman alueella kotihoidon asiakkailla on mahdollisuus saada ympärivuorokautista kotihoidon palvelua, kun Lapissa se on mahdollista 65 prosentilla ja koko maassa 78 prosentilla.

Omaishoidon tuen valtakunnallinen kattavuustavoite on 5 prosenttia yli 75-vuotiaasta väestöstä. Lapissa kattavuus oli lähes 7 prosenttia ja Kemijärvellä 5.6 prosenttia vuonna 2018. Tavoite vuoteen 2030, että omaishoitoa saa 6-8 prosenttia 75-vuotiaista.

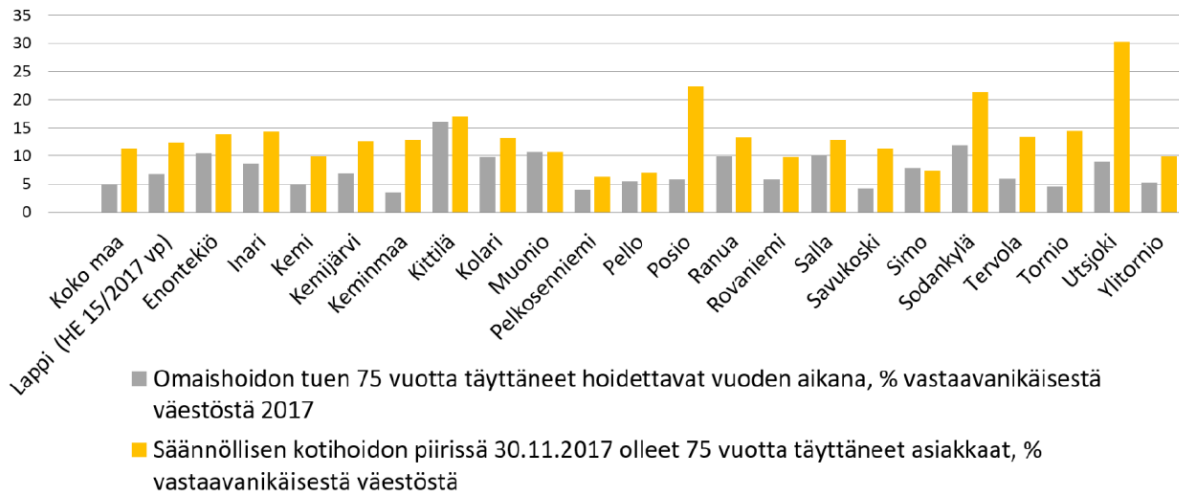
Omaishoitajien tueksi kunnassa on aloitettu omaishoitajien terveystarkastukset ja valmennukset sekä ohjattua kuntosaliryhmätoimintaa.

Omaishoitajien lakisääteiset vapaiden aikainen hoito järjestetään ympärivuorokautisesti Setlementti Tunturila ry:n 12-paikkaisessa Luhtavilla-yksikössä. Muita vapaiden järjestämismahdollisuuksia on ikäihmisten päivätoimintaan osallistuminen Hyvinvointikeskus Lapponiassa. Hoidettavan hoito on mahdollista järjestää myös sijaishoitajan tai perhehoitajan avulla asiakkaan kotona.

Kemijärvellä toimii Napapiirin Omaishoitajat ry:n alaisuudessa Kemijärven Taukopirtti kerran viikossa. Omaishoitaja voi tuoda läheisensä kerhotoimintaan koulutettujen vapaaehtoistoimijoiden seuraan. Taukopirtti-päivien ohjelmaan kuuluu leppoisin seurustelun ja yhdessäolon ohessa erilaista viriketoimintaa.

Perhehoito oli vuonna 2017 kahdessa kunnassa Lapissa. Kemijärvellä perhehoitajavalmennuksen on saanut 17 henkilöä. Touko- ja kesäkuussa 2019 aloittivat kaksi ensimmäistä perhehoitajaa työskentelyn omaishoidettavien kotona.

Kunnassa on nimetty omais- ja perhehoidosta vastaava hoitaja.

Kuvio 1 Omaishoidon tuen ja säännöllisen kotihoidon kattavuus (75 vuotta täyttäneet) Lapissa 2017 (Sotkanet)

Palvelurakenne on edelleen raskas, sillä intensiivisen kotihoidon määrä ei ole tavoiteltavalla tasolla eikä kunnalla ole tarjolla välimuotoista asumista.

Tavallista **palveluasumista** on tarjolla Kemijärven palvelukeskus ry:llä, 64 paikkaa ja Setlementti Tunturilalla 19 paikkaa.

Tehostettu ympärivuorokautinen palveluasuminen on ulkoistettu ja näin ollen kaupungilla ei ole omaa toimintaa lainkaan. Kunta otti käyttöön vuonna 2017 tehostetun palveluasumisen palvelusetelin ja palvelusetelituottajia on tällä hetkellä Espero Care Hoitokoti Kiekerö ja Attendo Vanamo. Lisäksi kunta ostaa tehostettua ympärivuorokautista palveluasumista Setlementti Tunturilalta; Hoitokoti Koivula 43 paikkaa ja Hoitokoti Hilla 19 paikkaa, sekä 12-paikkaisesta Luhtavilla-yksiköstä intervallihoidoa ja lyhytaikaista kuntouttavaa laitoshoidoa.

Kemijärvellä tehostetun palveluasumisen tarjonta lisääntyy vuonna 2019, kun palvelusetelituottajat saavat koko volyyminsa käyttöön. Palvelusetelituottajilla tulee tarjolle yht. 93 paikkaa, kun Attendo avasi kesäkuussa 2019 uuden 62-paikkaisen yksikön käyttöön.

Tehostetussa palveluasumisessa yli 75-vuotiaita oli noin 9,3 prosenttia vuonna 2018, kun tavoite on 5-6 prosenttia. Kun koko tarjolla oleva kapasiteetti otettaisiin täysin käyttöön vuonna 2019, olisi ympärivuorokautista tehostetun palveluasumisen paikkoja yhteensä 155. Mikäli kaikki paikat ovat täytetty, osuus olisi 12,6 prosenttia 75-vuotiaista.

Laitoshoidoa on saatu purettua, kun vuoden 2018 alusta vähennettiin perusterveydenhuollon sairaansijoja 57:stä 40:een yhdistämällä vuodeosastot. Sairaansijoja on edelleen supistettu niin, että vuoden 2019 alussa niitä on 30. Pitkäaikaispotilaat sijoittuvat terveyskeskuksen vuodeosastolle ja heidän määrä vaihtelee kuudesta kahdeksaan.

Periaatteena on, että pitkäaikaiseen laitoshoidon asiakas voidaan ohjata vain, mikäli siihen on lääketieteelliset perusteet tai asiakasturvallisuuteen tai potilasturvallisuuteen liittyvät perusteet. Ennen laitoshoidon sijoittamista tulee aina selvittää muut vaihtoehdot sekä huolehtia siitä, että potilaan lääketieteellinen tila on asianmukaisesti selvitetty ja potilas on saanut riittävän kuntoutuksen. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvasta 980/2012).

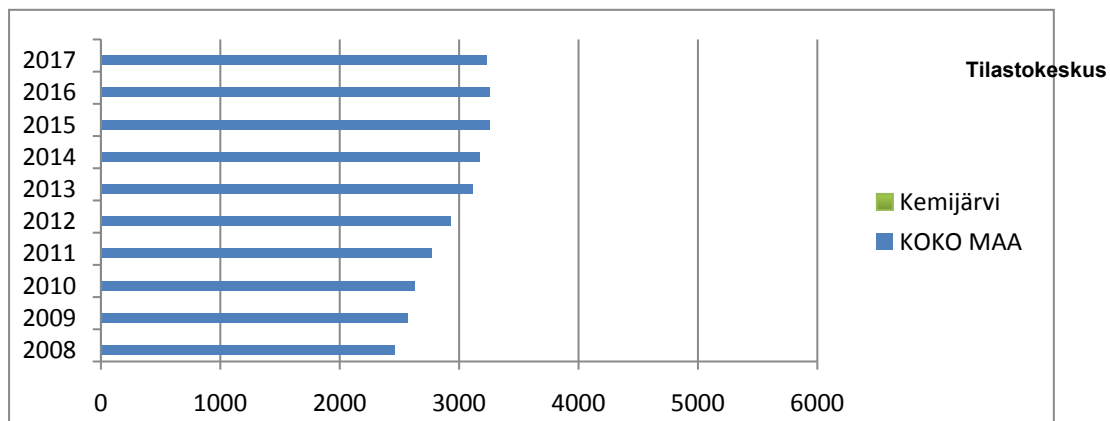
Palvelurakennesuositus

			Tavoite
Vuosi	2017	2018	2030
Kotona asuvat	89,90 %	90 %	93-95%
Säännöllisen kotihoidon piirissä	12,50 %	12,90 %	13-14%
Omaishoidon tuen saajat	6,9%	5,60 %	6-8%
Tehostetussa palveluasumisessa	9,10 %	9,30 %	5-6.5%
Pitkäaikaislaitoshoidossa	1 %	0,40 %	0-0.5%
Perhehoidossa	0	0	

Suositus on laadittu Lapin maakuntavalmistelun yhteydessä vuonna 2018. Ikäihmisten palvelurakennetta kehitetään valtakunnallisten suositusten mukaisesti. Taulukossa tilanne Kemijärvellä vuonna 2017 ja 2018.

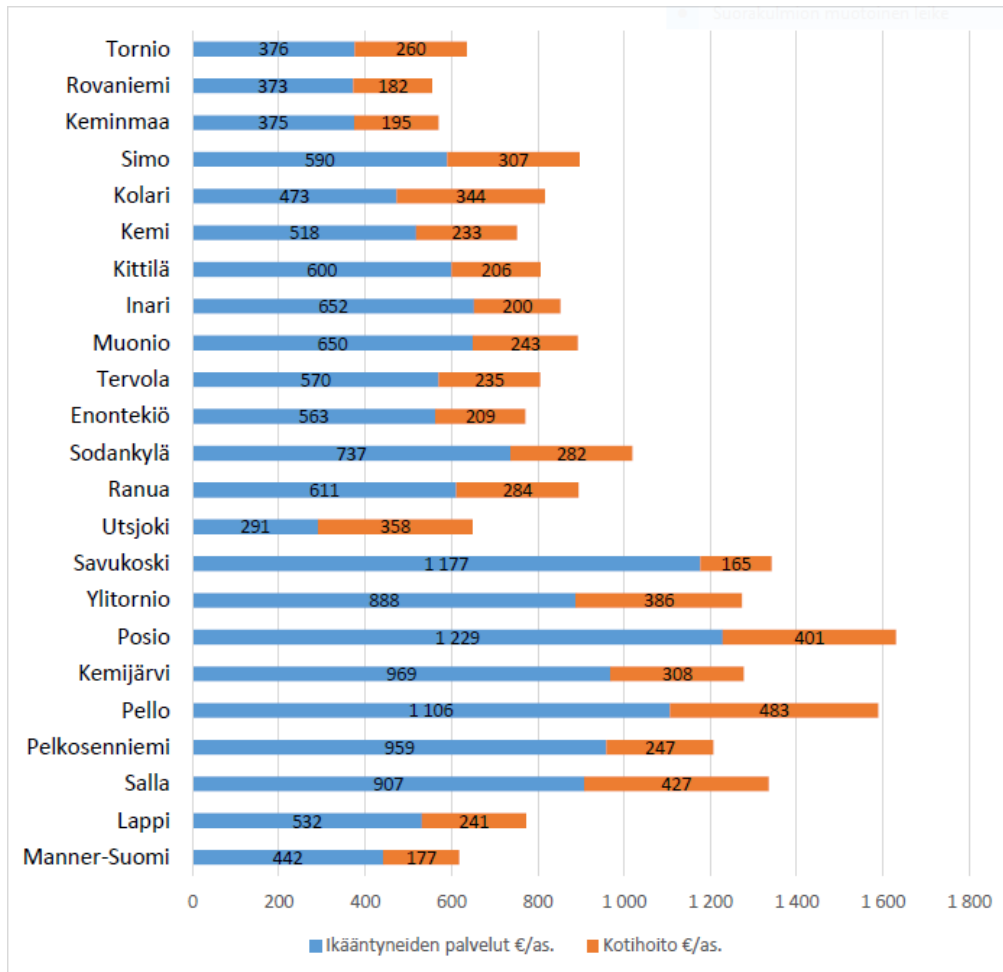
Kustannukset

Kemijärvellä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat koko maahan verrattuna lähes kaksinkertaiset. Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset vuonna 2017 olivat 5 249,5 euroa/asukas (Lähde Tilastokeskus).

Sosiaali- ja terveystoiminta yhteensä, nettokäyttökustannukset, euroa/asukas

Koko maassa iäkkäiden palvelurakenne on keventynyt, mikä on merkinnyt kotihoidon palvelujen käyttäjämäärien ja menojen kasvua. Lapissa iäkkäiden palvelujen menoista 35 prosenttia on käytetty kotihoidon palveluihin (koko maa 32 %). Kotihoidon nettokäyttökustannukset olivat Lapissa reilusti muuta maata korkeammat (Lappi 232, koko maa 173 euroa/asukas). Kemijärvellä kustannukset ovat Lappiakin korkeammat, 308 euroa/asukas.

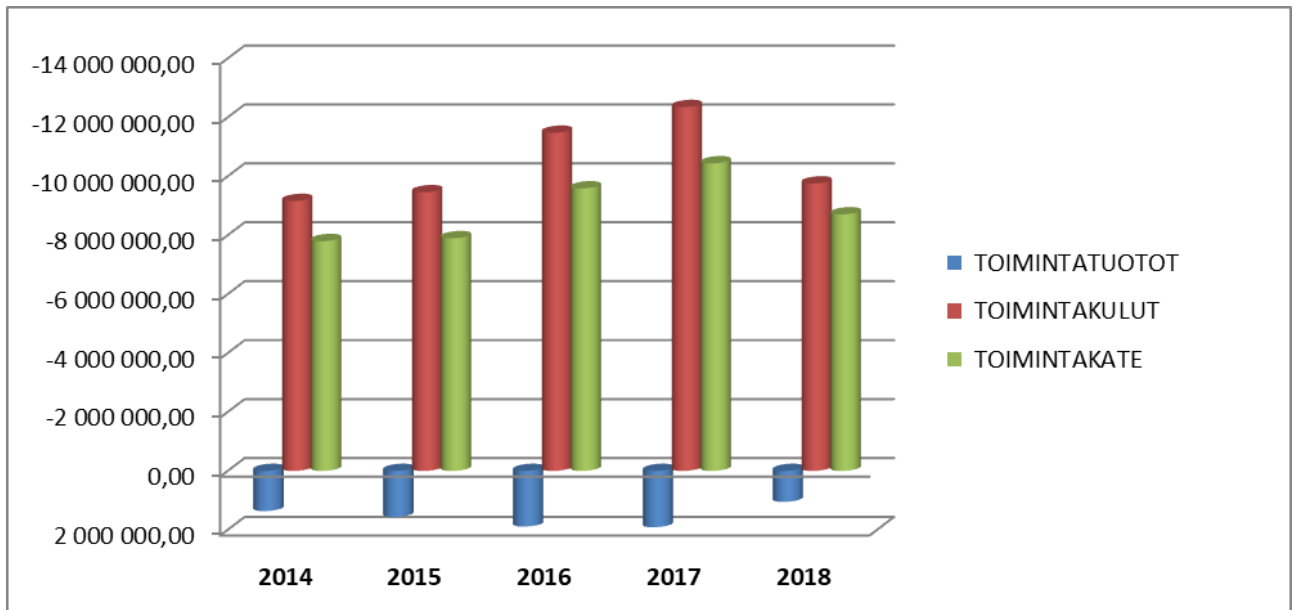

Kuvio 6 Ikääntyneiden palvelujen kustannukset Lapin kunnissa 2017 (Tilastokeskus)

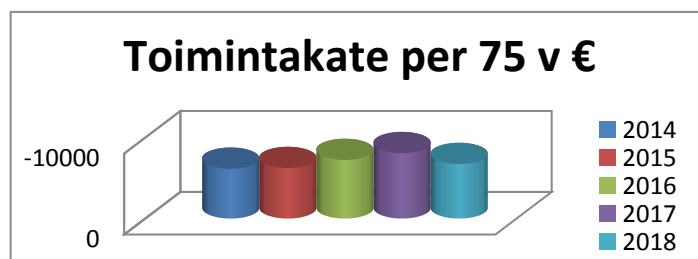
Kustannusten kehitys

Ikäihmisten palveluiden vastuualueen toimintakate on pienentynyt vuodesta 2017 vuoteen 2018 1,7 miljoonaa euroa johtuen vastuualueella toteutuneista rakenteellisista muutoksista:

- kunnan tehostetun palveluasumisen yksikön, Hoitokoti Puistolan, liikkeenluovutus Attendolle ja palvelusetelin käyttöönotto tehostetussa palveluasumisessa
- laitoshoidon vähentäminen, jonka myötä 30-paikkainen pitkäaikaisvuodeosasto, osasto 2 yhdistettiin akuuttivuodeosaston kanssa ja sairaansijoja vähennettiin
- vajaakäytöllä olleen vanhusten palveluasumisyksikkö Taika-kodin toiminnan lopettaminen. Asukkaat siirtyivät Tunturilan Palvelukeskukseen, jossa oli myös runsaasti vajaakäyttöä. Taikakodin tiloihin muutti kehitysvammayksikkö Jokirannasta.
- vajaakäytöllä olleen intervalliyksikkö Luhtavillan käytön tehostaminen ohjaamalla yksikköön vuodeosaston potilaita kuntoutusjaksoille

	Hoiva- ja hoitotyön palvelut		Ikäihmisten palvelut		Ikäihmisten palvelut	
Ikäihmisten palvelut	2014	2015	2016	2017	2018	
TOIMINTATUOTOT	1 360 901,44	1 561 428,06	1 887 480,96	1 909 668,08	1 048 300,30	
TOIMINTAKULUT	-9 162 946,20	-9 460 064,37	-11 479 447,66	-12 350 934,90	-9 758 678,33	
TOIMINTAKATE	-7 802 044,76	-7 898 636,31	-9 591 966,70	-10 441 266,82	-8 710 378,03	

Ikäihmisten palvelut	2014	2015	2016	2017	2018
Toimintakate per 75 v €	-6148	-6239	-7239	-8081	-6737

Kotihoidon resurssit

Vastuualueen esimies hoiva- ja hoitotyönjohtaja

1 sosiaalityöntekijä

Kotihoidossa yhteensä 49,5 työntekijää

- 1 osastonhoitaja
- 1 apulaisosastonhoitaja
- 1 terveydenhoitaja
- 1 terveydenhoitaja, joka toimii palveluohjaajana/muistihoidajana
- 1 terveydenhoitaja, joka vastaa omais-perhehoidosta
- 3 sairaanhoitajaa
- 33 lähihoitajaa, joista 2 toimii päivätoiminnassa
- 2 kodinhoitajaa
- 2 hoitoapulaista
- 1 kotihoidonohjaaja
- 1,5 fysioterapeutti
- 1 toimistosihiteeri ja
- 1 veteraanityöntekijä

Sairauksien ehkäisyyn ja hoidon sekä ikäihmisten palvelujen vastuualueella on käytettävissä varahenkilöstö, 3 sairaanhoitajaa ja 3 lähihoitajaa. Varahenkilöstöä pyritään aina ensisijaisesti käyttämään äkillisiin poissaoloihin. Poissaolot pyritään täyttämään, jotta mitoituksen mukainen riittävä hoitajaresurssi olisi aina käytössä. Koulutetun henkilöstön rekrytointi on haasteellista, kun osaavia ja ammattitaitoisia alan työntekijöitä ei ole. Työvoimapula on koko Lapin alueen ongelma.

Hoitohenkilökunnan keski-ikä on korkea ja työssä jaksaminen asettaa haasteita. Seuraavan viiden vuoden sisällä vastuualueen työntekijöistä noin 20 saavuttaa vanhuuseläkeiän. Yhä enenevässä määrin toteutetaan työnkuvien räätälöintiä ja osa-aikaratkaisuja, mikä toisaalta vaikeuttaa töiden organisointia ja asiakkaiden hoidon jatkuvuutta.

Kotihoidon tilat

Kotihoidon tilat sijaitsevat Hyvinvointikeskus Lapponiassa, josta vapautui pitkäaikaisvuodeosaston tilat tammikuun 2018 alussa vuodeosastojen yhdistymisen myötä. Tiloissa toimii myös joka arkipäivä ikäihmisten päivätoiminta klo 9-14 sekä kotiutustiimi, joka muutti tiloihin maaliskuussa 2019.

Keskustan palvelutalojen (Kemijärven Palvelukeskus ry, Luusuantie 17 ja Kalamiehenkuja 4) työntekijöillä on taukotila Luusuantien 17:ssä.

5. Keskeiset haasteet

Keskeisen ikäihmisten palvelujen järjestämisen haasteen aiheuttaa väestörakenteesta johtuva palvelutarpeen kasvu. Väestön ikääntyessä tärkeää on mahdollisimman varhainen apua ja tukea tarvitsevien tunnistaminen.

Kemijärvi on alueellisesti laaja. Vanhuspalveluiden saatavuus ja niiden järjestäminen sekä kotona asumisen turvaaminen on haasteellista sivukyliin pitkien etäisyyksien vuoksi.

lökkäiden asuminen kotona mahdollisimman pitkään voi aiheuttaa yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Koettu yksinäisyys ja turvattomuus aiheuttavat usein toimintakyvyn alenemista, mikä puolestaan aiheuttaa lisääntyneitä terveyden- ja sosiaalihuollon palvelujen tarvetta.

Ongelmana on myös kunnan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus. Kunnan nykyinen iäkkäiden palvelurakenne on osin raskas ja kalliskin. Se ei kaikilta osin vastaa valtakunnallisia suosituksia, mm. kotona ja ympärivuorokautisessa palveluasumisen asuvien määrän osalta. Vaikka ympärivuorokautista hoitoa onkin purettu laitoshoitopaikkojen vähentämisen myötä, on tehostettua ympärivuorokautista palveluasumista liikaa. Välimuotoisen asumisen palveluja ei ole riittävästi tarjolla.

Kunnalla ei myöskään ole omaa palveluasumisen tuotantoa lainkaan, vaan se on ulkoistettu. Yksityisten palveluntuottajien valvonta asettaa omat haasteensa ja siihen tulisi kunnalla olla enemmän resursseja.

Hoitohenkilöstöä ei ole riittävästi tarpeeseen nähden saatavilla ja henkilöstön keski-ikä on korkea. Eläköityvän hoitohenkilökunnan tilalle on vaikeuksia saada koulutettua, osaavia työntekijöitä. Päivittäin kamppaillaan töiden järjestämisen kanssa työntekijöiden äkillisten poissaolojen vuoksi, kun sijaisresurssia ei ole ja varahenkilöstökin on usein sidottu pidempiaikaisten sijaisuuksien hoitamiseen.

6. Visio ja palvelulupaus

Kemijärven kaupunki haluaa taata kaikille ikäihmisille mahdollisuuden terveeseen ja täysipainoiseen elämään tukemalla heidän hyvinvointiaan, terveyttään, toimintakykyään, itsenäisyyttään ja osallisuuttaan. Tavoitteena on, että ikääntyneet voivat asua turvallisesti kotona mahdollisimman pitkään. Tavoitteena on, että Kemijärvellä jokaisella ikääntyneellä olisi turvallinen ja arvokas vanhuus. Palvelulupauksena on:

- Kaupungin kaikilla hallinnonaloilla ikääntyneiden kuntalaisten tarpeet tunnustetaan ja palveluita kehitetään ikääntymisen haasteet huomioiden. Ikääntyneiden toimintakykyisenä pysyminen ja kotona asuminen on kaikkien yhteinen asia.
- Iäkkäille ja heidän omaisilleen on tarjolla ohjausta ja neuvontaa. Tarjolla olevista palveluista tiedotetaan kuntalaisia aktiivisesti.
- Iäkkään asiakkaan tarvitsemat palvelut perustuvat palvelutarpeen arviointiin. Hoidon porrastuksen tavoitteena on oikea-aikainen ja asianmukainen palvelu ja hoito ikäihmisten hoitoketjussa.
- Palveluissa pyritään ennakointiin ja varhaiseen puuttumiseen. Painopisteenä on terveyttä ja hyvinvointia edistävä sekä kuntoutumista tukeva työ. Kaikki ikäihmisten parissa toimivat tiedostavat ja toteuttavat ennaltaehkäisevää toimintaa.
- Iäkkäiden itsensä kuuleminen ja osallisuuden mahdollistaminen palvelujen kehittämisessä sekä koko kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.
- Ikäihmisten palveluissa valinnanvapaus lisääntyy palvelusetelin myötä.

7. Unelmien Kemijärvi ikääntyneelle – kuntalaisten näkemys kyselyn perusteella

Ikäpoliittinen työryhmä järjesti syksyllä 2019 kaikille kuntalaisille avoimen Unelmien Kemijärvi ikääntyneelle –kyselyn. Työryhmä halusi Unelmien Kemijärvi ikäihmiselle -kyselyn avulla saada kuntalaisten ajatuksia siitä, mitä asioita vanhuudessa pidetään tärkeänä ja mitkä asiat Kemijärvellä koetaan olevan hyvin ja mitkä asiat ovat huonosti ikäihmisen kannalta. Kyselyn avulla haluttiin osallistaa kuntalaiset strategiatyöhön.

Vastausaika oli 12.8 - 15.9.2019. Vastauksia tuli 50, joista 4 hylättiin. Kyselystä tiedotettiin Kotilappi lehdessä lehtijutulla ja kaupunki tiedottaa ilmoituksessa. Lisäksi Kyselyyn lähetettiin kaikille Kemijärven kaupungin työntekijöille sähköpostiin osallistumislinkki. Paperiset kyselylomakkeet olivat jaossa kirjastossa, Sortteerissa ja uimahallilla sekä Lapponian kotihoidossa, päivystyksen odotustilassa ja kahviossa. Lisäksi kaupungin nettisivuilla oli sähköinen linkki kyselyyn.

7.1 Unelmien vanhuus Kemijärvellä

Vastajat kuvasivat unelmiensa vanhuudessa haluavansa elää mielekästä ja oman näköistään elämää. Siihen kuuluivat omassa kodissa asuminen mahdollisimman pitkään ja mahdollisuus saada tarvittavia kotiin annettavia palveluita. Palveluita haluttiin olevan tarjolla monipuolisesti ja riittävästi. Elämän haluttiin sisältävän myös virikkeitä. Vastauksista nousi esiin myös säilyttää itsemääräämisoikeus myös vanhana ja että itsemääräämisoikeutta kunnioitettaisiin.

"Haluaisin asua kotona niin kauan kuin se toiminnallisesti on mahdollista. Kotiapu tarvittaessa tärkeä"

"Tärkeätä on, että voin asua kotona, niin kauan kuin siihen kykenen kotipalveluiden tukemana."

Kun kotona asuminen ei olisi enää mahdollisuutta, niin toiveena oli turvallinen palveluasumispaikka.

"Jos ei pärjää kotona, niin hoitopaikka, jossa ystävällinen, ammattitaitoinen työväki."

Kotihoidon ja palveluasumisen henkilökuntaa toivottiin olevan riittävästi ja että hoitajilla olisi riittävästi aikaa vanhukselle.

"Oikea hoitaja mitoitus eli tarpeeksi hoitajia ei hoitoapulaisia."

"Kotihoidolle enemmän aikaa."

Palveluiden ja asuinympäristön turvallisuutta tuotiin useissa vastauksissa esiin. Turvallisuutta toisi myös se, että ikäihmisille olisi tarjolla runsaasti tietoa palveluista ja ohjausta.

"Voin elää turvallisin mielin ja tiedän mistä saan apua/neuvoja/opastusta niitä tarvitessani."

"Asioista tiedottamisen selkeys."

Vanhuudessa haluttiin asua lähellä luontoa ja palveluita rauhallisessa ympäristössä. Vanhuksille pitäisi olla tarjolla edullisia ja toimivia asuntoja Kemijärvellä. Unelmien vanhuus nähtiin sellaisena, jossa voi osallistua kulttuuritapahtumiin, tavata ihmisiä ja olla aktiivinen toimija. Vastauksissa toivottiin shakkikerhoa, jumppaa, taiteita, kulttuurua, teatteria, höpöttely ja askartelukerhoa. Hienoa olisi jos harrastus tai kokoontumistila löytyisi omasta taloyhtiöstä.

Virikkeellinen vanhuus piti sisällään liikuntaa, ulkoilua ja erilaisiin tapahtumiin ja harrastuksiin osallistumista omien voimavarojen mukaisesti. Vastauksissa tuli esiin, että ikäihmisille tulisi olla lähiliikuntapaikkoja ja mahdollisuus luonnosta nauttimiseen myös vanhuudessa. Kemijärven puhdas luonto on myös vanhuudessa tärkeä asia. Uimahalli ja sen säilyminen tuotiin useammassa vastauksessa esille. Ikäihmisten hyvään fyysiseen kuntoon haluttiin panostettavan ennalta ehkäisevästi.

”Ulkoilumahdollisuuksien järjestäminen huonokuntoisille vanhuksille.”

”Mahdollisuus monipuoliseen liikunta- ja harrastustoimintaan on tärkeä.”

”Liikuntapuisto monipuolinen, jossa vanhukset ja lapset voivat yhdessä jumpata ja kuntoilla ja liikuntahalli remontoida nykyajan tarpeisiin myös vanhuksille toimivaksi laitteineen. Ohjaaja paikalla ja että laitteet myös pidetään kunnossa säännöllisellä huollolla. Uimahalli kuntosaleineen ehdoton kaikille ikäryhmille remontoidaan/uusitaan.”

Liikuntapaikat ja ohjatut liikuntaryhmät ovat ikäihmiselle tärkeitä paitsi fyysisen kunnan ylläpitämisen vuoksi, mutta myös sosiaalisen kanssakäymisen vuoksi. Unelmien vanhuuteen ei kuulunut yksin jääminen.

Vastauksissa tiedostettiin palvelujen tarpeen lisääntyminen vanhuudessa ja haluttiin että palvelut ”pelaisivat.” Palveluita haluttiin olevan tarjolla monipuolisesti kuten kauppoja, kuljetuspalvelua ja tietoteknistä apua tarvittaessa, mutta myös ateriapalvelua, kotiin annettavia palveluita ja terveydenhuollon palveluja.

Terveyspalvelujen haluttiin säilyvän Kemijärvellä niin, että lääkärin vastaanotolle pääsisi kohtuujassa ja päivystys säilyisi Kemijärvellä. Omalääkäri –palvelu oli myös toiveena ja tarvittaessa tehtävät kotikäynnit. Eräs vastaaja toivoi osastohoitopaikkoja olevan riittävästi. Hoidon korkea laatu toiveena tuli myös esiin vastauksissa.

” Lapponia toimii ja pääsee kohtuujassa lääkärille. Omaishoitoa ei saa supistaa ja palkkiotkin maksetaan ja mieluummin voidaan korottaa. terveyden ja sairaanhoito muutenkin toimisi.”

Yksi konkreettinen toive oli että saisi apua esimerkiksi lampun ja verhojen vaihtoon ja että talvella olisi saatavilla apua lumenauraukseen.

Kemijärven etuna ikäihmisille asuinpaikkana nähtiin paikkakunnan pienuus ja tutut ihmiset. Yhteisössä, jossa tunnetaan toinen toisemme voi olla helpompi pyytää toiselta apua. Tieto siitä että apua saa tarvittaessa luo turvaa ikäihmiselle.

Syrjäkylillä asuminen ja sinne tarvittavien palveluiden saaminen nousi monelle eri tavoin vastauksissa esiin, jotta kaikkien ei tarvitsisi muuttaa keskustaan palveluita tarvitessaan. Toivottiin kuljetuspalveluita, jotta myös sivukylillä asuvilla olisi mahdollisuus osallistua keskustassa järjestettyyn vanhusten virkistys/viriketoimintaan.

”Palvelut hyvin saatavilla vaikkei aivan kirkolla asuisikaan.”

7.2 Mitkä asiat Kemijärvellä ovat hyvin ikääntyneiden kannalta

Kyselyn perusteella ikääntyneiden kannalta Kemijärvellä koettiin olevan hyvin monet palveluihin liittyvät asiat. Palveluiden koettiin olevan pieneksi paikkakunnaksi monipuoliset ja niitä on hyvin saatavilla. Harrastusten edullisuus tuotiin esiin ja mainittiin mm. uimahallin vuosikortin ja seniorikortin edullisuus. Muutenkin uimahalli nostettiin ikäihmisille hyväksi asiaksi Kemijärvellä. Muutkin liikuntamahdollisuudet kuten lenkkeilyreitit mainittiin Kemijärvellä hyväksi.

Keskustassa on hyvä kun palvelut ovat lähellä toisiaan. Samalla reissulla keskustaan helppo asioida kaupassa, postissa ja apteekissa kun välimatkat ovat lyhyitä ja kaiken tarvitseman saa paikkakunnalta. Sortteerin palvelut myös mainittiin hyvinä ikäihmisille.

Terveyspalvelut saivat myös useita myönteisiä mainintoja. Esimerkiksi Lapponian vuosikontrolleja kiiteltiin ja että lääkärin vastaanotolle pääsee hyvin. Lapponian palvelut koettiin joustavina. Myös kotihoidon palveluihin oltiin tyytyväisiä. Kolme vastaajaa nosti esiin ikääntyneiden kannalta hyvänä Kemijärvellä kotiin annettavista palveluista ateriapalvelut. Myös ikäihmisten päivätoimintaa pidettiin ikäihmisten kotona asumista ja omaishoitajien jaksamista tukeva.

Hoitohenkilökuntaa niin Lapponiassa, kuin kotihoidossa ja palveluasumisyksiköissä kiiteltiin ammattitaitoisiksi ja työhönsä sitoutuneiksi. Vastauksista nousi esiin myös Kemijärvelle avatut uudet tehostetun palveluasumisen yksiköt. Useissa vastauksissa mainittiin, että on hyvä kun on riittävästi palvelukotipaikkoja riittävästi.

”Palveluasuminen, on monta eri paikkaa minne voi hakea asumaan, jos ei pärjää kotona.”

”Palvelukotipaikkoja on todennäköisesti saatavilla lyhyellä jonotusajalla.”

Hyvänä asiana nähtiin myös että ikäihmisille on tarjolla Kemijärvellä runsaasti aktiviteetteja kuten kulttuuri tapahtumia ja järjestötoimintaa. Myös kirjaston ja kansalaisopiston palvelut nähtiin hyvinä. Seurakunnan torstai kerho myös mainittiin. Harrastus- ja viriketoiminnan tarjontaa keskustan alueella on todennäköisesti riittävästi ja monipuolisesti itsenäisesti liikkuville ja asuville ikäihmisille. Sivummalla asuville kulkuyhteydet heikentävät osallistumismahdollisuutta. Myös runsaasti apua tarvitsevilla mahdollisuus erilaisiin tapahtumiin on heikko, mikäli ei ole läheistä, joka olisi mukana auttamassa.

7.3 Mitkä asiat Kemijärvellä ovat huonosti ikääntyneiden kannalta

Kolmannessa kysymyksessä eli ”Mitkä asiat Kemijärvellä ovat huonosti ikääntyneiden kannalta?” tuli esiin samoja asioita joista edellisessä kysymyksessä pidettiin hyvinä. Esimerkiksi palveluasumista vanhuksille moitittiin. Negatiivisena pidettiin sitä että palvelun tuotanto tehostetussa palveluasumisessa on yksityistetty Kemijärvellä voittoa tavoitteleville isoille yhtymille. Moitittiin myös liian pitkää jonoa palveluasumiseen ja että muistisairaalle paikka pitäisi löytyä nopeammin. Yksi vastaajista sanoi että on arpapeliä millaista hoitoa siellä saa ja että valvonta ja epäkohtiin puuttumisen pitäisi olla tehokkaampaa. Huolta kannettiin viriketoiminnan vähäisyydestä ja siitä että vuodepotilaat eivät pääse istumaan tai ulkoilemaan palveluasumisessa.

”Hoivakodeissa ovat vain säilössä.”

Palveluasumisessa henkilöstön määrää pidettiin liian vähäisenä ja hoitajien jatkuvaa kiirettä. Sama kokemus hoitajien vähäisyydestä koski myös terveyspalveluita ja kotipalveluita. Terveyspalveluihin liittyi myös kokemus Lapponian päivystysvastaanoton heikkenemisestä, lääkärinvastaanotolle ja jatkohoitoon pääsyn vaikeudesta, sekä vuodeosastopaikkojen vähentymisestä Kemijärvellä. Eräs vastaaja kuvasi myös Lapponiassa saamaansa huonoa kohtelua. Ennalta ehkäisevään työhön ei panosteta riittävästi.

Kotihoitoa kritisoitiin liian vähäisestä hoitajamäärästä. Hoitajan kiireen vuoksi vanhuksen asiaan ei ehditä paneutua riittävästi. Kotihoidonpalveluiden ei aina koettu vastaavan vanhuksen tarpeeseen. Myös sivukylälle kotipalvelun saaminen koettiin hankalana. Kotona asumista haluttiin tuettavan enemmän myös keskustan ulkopuolella.

Sivukylillä asuvien tilanne nähtiin ongelmallisena, koska joukkoliikennettä on tarjolla vähän ja linja-autot eivät välttämättä kulje lainkaan kesäaikana. Kaikilla ikäihmisillä ei ole omaa autoa tai voimassaolevaa ajokorttia. Syrjäkylillä asuva ei voi osallistua keskustassa järjestettäviin harrastuksiin ja palveluliikenne ei vastaa vanhuksen kulkemistarpeisiin.

”Päivätoiminnan järjestäminen syrjäkylille, ettei heidän tarvi välttämättä lähteä kaupunkiin sen vuoksi, koska kuinka moni jaksaa/haluaa lähteä kauempaa syrjäkylältä monen kymmenen kilometrin päähän.”

Ikäihmisten kokema yksinäisyys, pelko ja turvattomuus mainittiin huonoina asioina Kemijärvellä. Vanhuksia erakoituu, koska paikkakunnalla ei välttämättä ole lapsista ja muista läheisistä koostuvaa turvaverkostoa. Eräs vastaaja sanoi että vanhus pakotetaan asumaan kotona yksin liian pitkään. Kemijärven elinvoimaisuudesta oltiin huolissaan ja heikkenevän talouden vaikutuksista ikäihmisten palveluihin.

"Kemijärven taloustilanne huolestuttaa, erityisesti se, miten säästötoimet osataan kohdentaa oikeudenmukaisesti."

Kemijärven väkiluvun pientyminen on johtanut kaupp- ja pankkipalveluiden vähenemiseen paikkakunnalla. Myös virastojen aukioloaikoja on supistettu. Tämä vaikuttaa suoraan henkilökohtaista asiointia käyttäviin ja paikallisissa liikkeissä asioiviin ikäihmisiin. Palveluita on viety koko Suomessa verkkoon ja kaikilla ikäihmisillä ei ole mahdollisuutta ja osaamista tietokoneella asioiden hoitamiseen.

"Palveluiden ja yhteydenottojen siirtyminen nettiin pelottaa. Ikäihmiset haluavat säilyttää mahdollisuuden henkilökohtaiseen yhteydenottoon ja keskusteluihin."

Tiedon saaminen palveluista ja tapahtumista koettiin myös puutteelliseksi. Henkilökohtainen neuvonta vastaisi osaltaan kokemukseen tiedon saamisen vaikeuksista, koska tietoa ei tarvitsisi silloin hankkia itse netistä. Keskitetty palveluneuvonta sosiaali- ja terveyspalveluissa helpottavasti helpottaisi ikäihmisiä ja heidän omaisiaan tarvittavan tiedon. Vastauksissa tuli esiin myös vanhuseläkkeiden pienuus ja palveluista perittävät maksut, jotka voivat estää tarvittavien palveluiden hankkimisen.

"Miten sitten jos asiakkaalla ei ole varaa ottaa yksityistä hoitopaikkaa vastaan"

Omaishoidontuki koettiin vaikeaksi saada ja että omaishoitaja tarvitsee vaativaan ja sitovaan työhönsä enemmän tukea. Vanhusneuvostoa ja kolmatta sektoria kaivattiin palvelukodeissa asuvien ikäihmisten ulkoilutusavuksi ja muuhun seurustelutoimintaa. Lumen aurausasiat saivat myös mainintoja, koska talvella kevyeen liikenteen väyliä ei pudisteta riittävästi, joka vaikeuttaa vanhusten liikkumista. Yhdessä vastauksessa mainittiin esteettömien vuokra-asunnon puuttuminen Kemijärvellä.

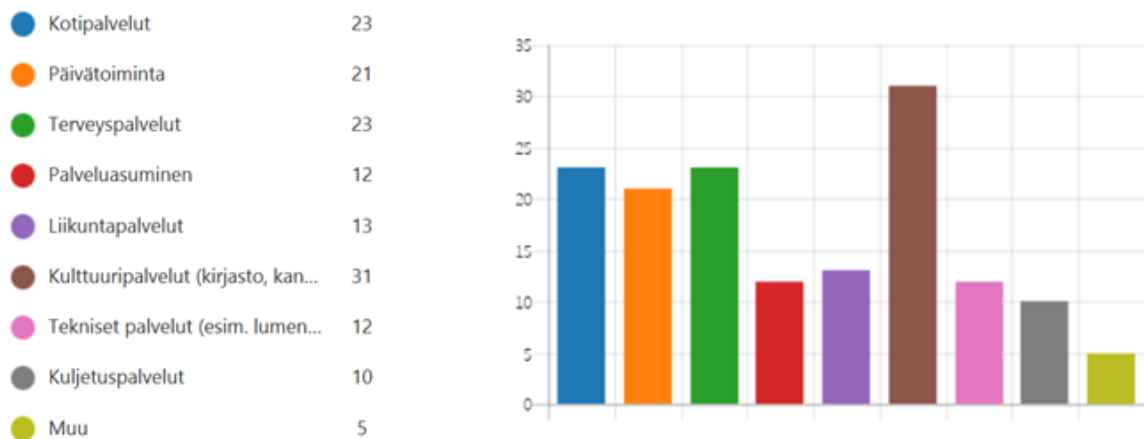
7.4 Yhteenveto kyselystä

Kyselyn vastausmäärä ei ollut suuri, mutta vastauksista tuli vaikutelma, että vastaajat kokivat kyselyyn vastaamisen tärkeäksi ja vastaamiseen oli paneuduttu. Yksi vastaaja oli kirjoittanut vastauksensa 5 sivun kirjeen muotoon. Kyselyn lopussa oli mahdollisuus antaa ikäpoliittiselle työryhmälle ideoita, toiveita ja palautetta strategiatyöskentelyä varten. Vastauksista tuli paljon konkreettisia ehdotuksia (28kpl), joilla ikäihmisten hyvinvointia voitaisiin paikkakunnalla edistää. Kehittämisehdotukset viedään niiden hallinnonalojen tietoon, joihin ehdotus parhaiten sisältyy.

Kyselyssä kysyttiin tyytyväisyyttä siihen, miten kunnan eri palvelut vastaavat ikäihmisten tarpeisiin. Vastauksista nousi vahvasti esiin tyytyväisyys Kemijärven kulttuuripalveluihin. Kaikista 46:sta vastanneesta 31 piti kirjaston, kansalaisopiston ja muiden kulttuuripalvelujen palveluja ikäihmisen tarpeita hyvin vastaavina. Seuraavaksi lähes tasavahvoina pidettiin kotihoidon (23), terveydenhuollon (23) ja ikäihmisten päivätoiminnan (21) palveluiden vastaamista ikäihmisten tarpeisiin. Kotihoito ja ikäihmisten päivätoiminta ovat palveluina erityisesti ikäihmisille suunnattuja, joten tyytyväisyyden olisi voinut olettaa olevan vahvempaa. Toisaalta vastaajina oli eri-ikäisiä kuntalaisia ja kaikilla vastaajilla ei välttämättä ole ollut kokemusta näistä palveluista, kun taas kulttuuripalvelut ovat todennäköisesti kaikille tuttuja palveluita.

Huonoiten ikäihmisten tarpeita vastaaviksi palveluiksi jäivät palveluasuminen (12), liikuntapalvelut (13), tekniset palvelut (12) kuten lumen auraus ja ateriapalvelut ja kuljetuspalvelut (10). Kuljetuspalvelut nousivat kyselyssä esiin ikäihmisten syrjäkylissä asumisen edellytyksenä kylille vietävien palvelujen lisäksi. Syrjäkylällä asuminen haluttiin olevan vaihtoehto myös ikäihmiselle, koska kaikki eivät voi asua keskustassa. Lumenauraus palvelut ja erityisesti pihaliittymien avaaminen ikäihmisille ja kevyeen liikenteen väylien puhdistaminen lumesta tulivat kyselyssä eteen tärkeinä asioina ikäihmisille.

Liikuntamahdollisuuksia ikäihmisille pidettiin kyselyssä tärkeänä ja uimahallin toiminnan jatkumista toivottiin. Myös lenkkeilypolkuja keskustan alueella pidettiin ikäihmisille hyvinä. Yllättävää on, etteivät liikuntapalvelut eivät nousseet korkeammalle tyytyväisyydessä palveluiden vastaamisessa ikäihmisten tarpeisiin, vaikka niitä pidettiin tärkeinä.

Taulukko Palvelut, jotka vastaavat ikääntyneiden tarpeisiin hyvin Kemijärvellä

Kyselyn perusteella kuntalaisten toiveet ikäihmisten hyvinvointia tukeviksi asioiksi nousivat seuraavat asiat:

- Kotona asumisen tukeminen niin, että kotiin saatavissa tarvittaessa riittävästi ja monipuolisesti palveluja.
- Syrjäkylillä asuvien ikäihmisten palvelutarpeista huolehtiminen kotona asumisen mahdollistamiseksi.
- Ikäihmisten osallistumismahdollisuus kulttuuri- ja liikuntapalveluihin.
- Ikäihmiselle suunnatusta monipuolisesta viriketoiminnasta huolehtiminen mm. palveluyksiköihin ja syrjäkylille.
- Riittävän ohjauksen, neuvonnan ja tiedottamisen varmistaminen ikäihmisille.
- Ikääntymisen tuomaan haasteisiin voidaan varautua ennakoiden ja ikäihmisten toimintakykyä ylläpitäviin palveluihin panostamalla.
- Ikäihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen palveluita järjestettäessä.

Edellä mainitut asiat tulisi huomioida ikäpoliittisessa strategiassa 2019 -2021, kuntalaisten esiin nostamina tärkeinä asioina

8. Strategiset linjaukset ja painopistealueet

Ikäihmisten palveluiden tehtävänä on tulevaisuudessa entistä enemmän ikääntyvän väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä ikääntyvän väestön tarpeita vastaavien ja valtakunnallisten suositusten mukaisten peruspalvelujen tuottaminen toimivassa palvelurakenteessa.

Ikääntyvän väestön kasvun myötä kysynnän sekä kustannusten nousun vuoksi myös kotiin vietävän hoidon kehittäminen ikäihmisten hoivan järjestämiseksi on keskeinen tavoite.

Omahoidon tukeminen, sähköinen asiointi ja hoito verkossa ovat tulevaisuutta. Keskeistä on yhteisöllisten asumismuotojen kehittäminen ja ennaltaehkäisevä työ sekä varhainen puuttuminen terveydentilan ja toimintakyvyn heikkenemiseen.

Yhdenvertaisten ja laadukkaan palveluohjauksen ja palvelutarpeen arvioinnin takaamiseksi perustetaan keskitetty palveluneuvonta- ja ohjausyksikkö Hyvinvointikeskus Lapponiaan. Kotihoidon yksikössä toimii jo iäkkäiden palveluneuvonta- ja ohjaus, mikä on todettu tarpeelliseksi ja hyödylliseksi palveluksi.

Kotihoidon toiminnan suunnittelu ja kehittäminen ovat ensiarvoisen tärkeitä toteuttaa kokonaisvaltaisesti. Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen terveydentilan ja toimintakyvyn heikkenemiseen, päihteiden väärinkäyttöön, väkivaltaan ja kaltoin kohteluun sekä muihin sosiaalisiin ongelmiin vähentää/siirtää raskaampien palveluiden tarvetta ja edistää toimintakykyä sekä kotona asumista.

Kotihoidossa kehittämiskohteita ovat kotiin tarjottavien palveluiden kehittäminen kustannustehokkaasti. Kehitettäviä toimintoja ovat palveluohjaus ja palvelutarpeen arviointi, uusien palveluiden myöntämisen perusteiden soveltaminen, RAI-toimintakykymittarin hyödyntäminen palveluiden myöntämisen perusteena, uusien toimintamallien käyttöönotto, esimerkiksi kotihoidon arviointijakso, uudet teknologiaratkaisut kotihoidon tueksi, saumaton yhteistyö vuodeosaston ja asumisyksiköiden sekä asiakkaiden omaisten kanssa, kuntoutuksen jatkuvuus ja kotiutustoiminta, muistisairaiden hoito ja siinä erityisesti varhainen diagnosointi.

Kotikuntoutuksen tavoitteena tulee olla iäkkään tukeminen mahdollisimman itsenäiseen elämään. Ikääntyneen henkilön kuntoutuksen suunnittelun lähtökohtana on laaja-alainen geriatrinen arviointi, josta vastaa moniammatillinen tiimi, johon kuuluu yleensä lääkärin ja omahoitajan lisäksi fysioterapeutti ja sosiaalityöntekijä.

Asiakkaan kotona toteutettu kuntoutusjakso tukee hänen oman arjen toteutumista ja päivittäisistä toimista selviytymistä. Näillä mahdollistetaan riittävä toimintakyky ja kotona asuminen. Ikääntyvän väestön kotona asumisen tukeminen on ennen kaikkea terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, hyvää perussairauksien hoitoa ja ennaltaehkäisevää ryhmä- ja yksilökuntoutusta.

Ennen ympärivuorokautiseen tehostettuun palveluasumiseen ohjautumista tarkistetaan, että asiakkaalla on ollut käytössään kaikki kotona asumista tukevat palvelut ja niiden vaikutus asiakkaan toimintakykyyn on arvioitu.

8.1 Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja ennaltaehkäisevä toiminta

Ehkäisevän vanhustyön tavoitteena on tarjota ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevaa neuvontaa ja palveluohjausta, päivätoimintaa, terveystarkastuksia, testauksia, kuntoutusta, rokotuksia ja hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä huomioiden erityisesti riskiryhmät.

Osallisuudella ja osallisuuden kokemuksella on laajasti merkitystä hyvinvointiin. Tarjoamalla ihmisille mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin voidaan torjua yksinäisyyttä ja lisätä hyvinvointia.

Nuorisotyön puolella on tehty edistyksellisesti etsivää nuorisotyötä. Siellä toiminta on vahvasti ammatillista ja vaikutuksiltaan se osoittautunut toimivan erittäin hyvin. Samanlaisia vaikutuksia voisi olla saavutettavissa myös etsivää vanhustyötä kehittämällä. Etsivän työn pääperiaatteena on sosiaalipalvelujen vieminen kohderyhmän omaan ympäristöön. Sen avulla voidaan ehkäistä ikääntyneiden syrjäytymistä ja yksinäisyyden lisääntymistä sekä niistä aiheutuvien hoidon kustannuksien kasvua.

Hyväksi keinoksi iäkkäiden ihmisten tavoittamiseksi ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja palvelutarpeiden ennakoimiseksi on todettu hyvinvointia edistävät kotikäynnit. Käynnit kohdistetaan esimerkiksi 75 tai 80 vuotta täyttäneille henkilöille. Kotikäyntien tavoitteena on toimintakyvyn ja terveyden edistäminen. Ne sisältävät systemaattisen palvelutarpeiden arvioinnin, ikäihmisen omien voimavarojen tukemisen ja ennakoinnin, jotta ikääntyneiden kotona asuminen ja itsenäinen suoriutuminen olisi mahdollista. Käynneillä kartoitetaan myös asunnon ja asuinympäristön toimivuus sekä apuvälineiden tarve. Samalla annetaan tietoa palveluista ja etuuksista sekä tarvittaessa suunnitellaan tarvetta vastaavia palveluja. Iäkkäät ihmiset voivat kertoa kotikäynnillä heitä askarruttavista kysymyksistä ja pohtia yhdessä kunnan työntekijän kanssa, miten palvelut olisi järjestettävä, mikä osaltaan lisää osallisuuden kokemusta.

Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen Kemijärvellä olisi varteen otettava toimintamuoto. Parhaimmillaan se edistää hyvinvointia ja osallisuutta vastavuoroisesti niin tukea tarvitsevalle kuin vapaaehtoistoimijalle. Kokemusta vapaaehtoistoiminnasta on jonkin verran mm. Napapiirin omaishoitajien järjestämän Taukopirtti toiminnan kautta. Aiempina vuosina vapaaehtoistoiminnan pohjalta toimi Kynkkärinki. Saadun kokemuksen mukaan vapaaehtoistoiminta ei toimi itsekseen, vaan se vaatii aina jonkin tahon koordinoimaan toimintaa.

Kunnan oman eri hallintokuntien, kolmannen sektorin ja seurakunnan kanssa tehtävää yhteistyötä on syytä kehittää. Myös seurakunta ja erilaiset järjestöt järjestävät ikääntyneille ennaltaehkäisevää, hyvinvointia ja kotona asumista tukevaa toimintaa sekä palveluja. Yhdistämällä voimavaroja saadaan enemmän aikaa kuin jokainen yksin omalla tahollaan.

Iäkkäiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi keinoina ovat myös mm. asiakasraadit ja kehittäjäasiakkuudet. Kyselyjen, erilaisten aloite- ja palautekanavien kautta voidaan iäkkäiden mielipiteet huomioiduksi.

Vanhusneuvosto on yksi lakisääteinen ja pysyvä yhteistyöväylä ikääntyneiden ihmisten osallistua ja vaikuttaa kuntalaisena omiin asioihinsa. Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Tehtäväkenttä ulottuu kaikkiin niihin tehtäviin, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön elinolosuhteiden ja palvelujen kannalta.

Vanhusneuvoston tehtäviin voi sisältyä muun muassa aloitteiden, kannanottojen ja lausuntojen tekeminen. Vaikuttamistehtävän hoitaminen edellyttää, että vanhusneuvosto saa hyvissä ajoin tiedot ajankohtaisista hankkeista ja myös sen oma-aloitteinen rooli on tärkeä.

8.2 Kulttuuri ja vapaa-aika

8.2.1. Liikuntapalvelut

Väestön ikääntyessä on aiempaa määrätietoisemmin etsittävä ja kehitettävä keinoja, joiden avulla voidaan ylläpitää ja parantaa iäkkäidenkin ihmisten terveyttä ja toimintakykyä. Liikunnan ja muun sopivan fyysisen aktiivisuuden vaikutukset iäkkäiden ihmisten toimintakykyyn, sairauksien ja toiminnanvajauksien ehkäisyyn, itsenäiseen selviytymiseen sekä elämänlaatuun (sosiaalisuus ja psyykkinen hyvinvointi) ovat nykytutkimuksen valossa merkittävät. Näin ollen kaikkien iäkkäiden ihmisten liikuntaa ja muuta fyysistä aktiivisuutta on pyrittävä lisäämään kaikin käytettävissä olevin keinoin.

Kemijärven kaupungin liikuntapalvelut tarjoavat monipuolista ja ennaltaehkäisevää toimintaa mahdollisimman monipuolisesti sekä edullisesti niin, että palveluiden käyttö olisi taloudellisesti mahdollista kaikille. Tällä pyritään tukemaan kotona asuvien ikäihmisten mahdollisuutta ottaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan, kunnostaan ja terveydestään Kemijärven hyvinvointistrategian mukaisesti. Kaikella tällä pyritään tukemaan tavoitetta, että ihmisen pystyisivät asumaan omassa kodissaan mahdollisimman pitkään.

Liikuntatoimen yhtenä tavoitteena on lisätä esteettömiä luontoreittejä. Ikäihmisten hyvinvoinnin ja kotona pärjäämisen kannalta olisi tärkeää uimahallin säilyminen/uusiminen. Liikuntapalveluissa oli kaudella 2018-2019 ikäihmisille tarjolla viikoittain 18 ohjattua ryhmää.

8.2.2 Kansalaisopiston palvelut

Kemijärven kansalaisopisto on vapaan sivistystyön oppilaitos, joka elinikäisen oppimisen periaatteen mukaan tarjoaa opiskelu- ja harrastusmahdollisuuksia myös kaikenikäisille senioreille. Tämän toiminnan tavoitteena on seniori- ja vanhusväestön hyvinvoinnin ylläpitäminen ja lisääminen.

Vapaan sivistystyön opintojen on todettu vahvistavan ikäihmisten hyvinvointia ja itsetuntoa yksilötasolla ja vähentävän sosiaali- ja terveystoimen yhteiskunnan tasolla. Kansalaisopiston kurssi- ja luentotoimintaa suunnitellaan yhteistyössä Kemijärven kaupungin vammaispalvelun, eläkeläisjärjestöjen, vanhustyön ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Kurssi- ja luentotoimintaa pyritään toteuttamaan resurssien mukaan lähipalveluna, alueellisesti hajautettuna eri kyliin, mahdollisimman monipuolisesti eri-ikäiset ja -kuntoiset seniorit huomioiden.

8.2.3 Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Kirjastopalvelujen tavoitteena on varmistaa eri ikäryhmien yhtäläiset mahdollisuudet sivistykseen, kirjallisuuteen ja taiteen harrastamiseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen. Kirjasto- ja kulttuuripalveluilla on palvelumuotoja, jotka sopivat erityisesti ikääntyneille henkilöille.

Erinomaisena palveluna mainittakoon kulttuuritoimen tapahtumat, jotka ovat suunnattu alueella asuvien ja käyvien henkilöiden virkistykseksi.

8.3 Kolmas sektori

Ikääntyvä yhteiskunta on uudenlainen toimintaympäristö, jossa myös järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan rooli ja merkitys ovat muuttumassa. Haasteet toiminnan kehittämiseen ja odotukset vapaaehtoistyön lisäämiseen ovat suuret. Myös mahdollisuuksia on paljon, ja halukkuus vapaaehtoistyöhön on kasvussa. Muistettava kuitenkin on, että vastuu palvelujen järjestämisestä on ja tulee aina olla yhteiskunnalla ja että vapaaehtoistoiminta on tukea antavaa toimintaa ja tuo palveluihin lisäarvoa. Yhteistyön kehittäminen näiden toimijoiden välille on todella tärkeää.

Vanhuspolitiikassa korostetaan järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan merkitystä ikääntyneiden terveyden edistämiseksi ja sitä kautta ennaltaehkäisevässä vanhustyössä. Kolmatta sektoria pidetään tässä työssä erityisen tärkeänä juuri siksi, että kolmannen sektorin järjestöt ja yhdistykset voivat tarjota ikääntyneille vapaaehtoistoiminnan kautta sekä apua että tukea, mutta myös mahdollisuuden olla itse tekemässä mielekästä ja merkityksellistä työtä ja kokea sitä kautta yhteenkuuluvuutta ja yhteiskunnallista osallisuutta. Toiminta voi olla hyvinkin moninaista alkaen varsinaisesta vapaaehtoistyöstä ja päätyen vertaistuki- ja kokemusasiantuntijuuteen.

Kemijärvellä toimii kymmeniä erilaisia yhdistyksiä, järjestöjä ja kyläseuroja, joihin liittymällä löytää kanavan osallistua vapaaehtoistoimintaan ja olla osana ko. yhteisöä eli ”kuulua joukkoon”. Yhteystietoja löytyy netistä, Kemijärvi info/Kyläseurat, yhdistykset, järjestöt. Myös KotiLapin muistilistalla järjestöt tiedottavat toiminnastaan hyvin. Järjestöt mm. kouluttavat jäsenistöään vapaaehtoistyöhön ja myös vakuuttavat toimijoitaan mahdollisten vahinkojen sattuessa.

Kemijärven kaupunki tulee järjestämään kaikille avoimen Järjestöillan ikäihmisille, jossa eri yhdistykset ja järjestöt voivat esittäytyä ja kertoa toiminnastaan ja jossa voitaisiin sopia yhteistyön mahdollisuuksista ja tavoista.

Järjestöjen välistä sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä ja toimintaa kehittämään tarvitaan järjestökoordinaattoria. Mahdollisuuksia seudulliselle järjestökoordinaattorille esimerkiksi hankkeen kautta toteutettavaksi on syytä selvittää lähikuntien kanssa.

8.4 Asuminen, ympäristö ja liikenneverkot ikäihmisten toimintakyvyn tukena

Kemijärven kaupungin tavoitteena on, että ikääntyneet voivat asua turvallisesti kotona mahdollisimman pitkään. Tämä tavoite asettaa haasteita myös kaupungin teknisille palveluille. Kemijärven kaupungin kotihoidon piirissä olevat ikäihmiset asuvat usein omakotitaloissaan kaukana keskustasta, jolloin kotihoidon logistiikkakustannukset muodostuvat merkittävästi kalliimmiksi kuin taajamakunnissa. Haja-asutusalueen asukkaista ikääntyneiden osuus näyttää lisääntyvän nopeasti nuorten muuttaessa keskustaajamiin. Useat ikäihmiset asuvat yksityisteiden varsilla. Kaupungin tiukan taloustilanteen ja yksityistieläin muutoksen takia jatkossa on haasteellista säilyttää yksityistieavustukset nykyisellä tasolla. Tällöin tulee tarkastella yhtenä vaihtoehtona ikäihmisten asumisen keskittämistä keskustaan lähelle palveluita.

Lainmukaiset kuljetuspalvelut (vammaispalvelu-, kehitysvammais palvelu- ja sosiaalihuoltolain) on myös jatkossa hoidettava, mikä koskettaa myös ikäihmisten liikkumista. Nykyisen väestökehityksen ja taloustilanteen perusteella harkinnanvarainen ja julkinen palveluliikenne eivät näyttäisi laajenevan.

Asumisympäristöjen kehittämisessä ja ylläpidossa ikäihmisten liikkumistarpeet on otettava yhä enemmän huomioon. Väestön ikääntyessä keskustan lähiliikunta-alueiden tarve tulee lisääntymään. Eri ikäluokille tarkoitettut lähiliikunta-alueet ovat lisääntymässä eri puolella Suomea väestön keskittyessä yhä enemmän taajamiin. Toimivilla lähiliikunta-alueilla on todettu olevan merkittävä ennaltaehkäisevä vaikutus ikääntyvien ihmisten sairastumisiin. Myös Kemijärvellä on suunnitteilla eri ikäryhmille kohdistettu lähiliikunta-alue.

Liikenneverkkojen toteutuksissa on jatkossa ikääntyvä väestö huomioitava entistä enemmän mm. kaavoituksessa ja liikenneturvallisuussuunnitelmissa. Maankäytön suunnittelussa varsinkin asemakaavoituksessa tulee huomioida ikääntyvän väestön ja palveluasumisen mahdollinen keskittyminen yhä enemmän keskusta-alueelle.

Nykyisen varsinkin keskustaajaman kehittämisessä ei voida unohtaa lisääntyvää ikäihmisten määrää, mikä tulee näkyä kaavoituksessa ja asuntokannan tarjonnassa. Nykyisten kerrostalojen saneeraamista osittain myös ikääntyvän väestön tarpeisiin mm. esteettömän liikkumisen huomioimisella on yhä tärkeämpää.

Senioriasuntotuotannon tulee suuntautua keskustaajaman edullisiin omistuspohjaisiin omistusasuntoihin ja vuokrapohjaisiin asuntoihin, mikä osaltaan mahdollistaa ikääntyvän väestön kiinnostusta muuttaa syrjäkyliltä keskustaan.

Tavoitteena olisi kehittää erilaisia ikäihmisten yhteisöasumISRatkaisuja palveluasumisen rinnalle. Loppuvuodesta 2019 varmistuu lähdetäänkö paikkakunnalla rakentamaan puurakenteista 2-kerroksista luhtitaloa, jonka rakennuttaja on suunnitellut hyödynnettäväksi yhteisöasumisen mahdollisuuksia.

Kemijärvellä on suunnitteilla eri ikäryhmille kohdistettu lähiliikunta-alue Ahvensalmen puistoon. Alueelle on aloitettu hankesuunnittelu ja toteutus olisi v.2020-2021. Myös ikääntyville ja vanhuksille tulee omat liikuntavälineet.

8.5 Neuvonnan ja asiakasohjauksen järjestämisen malli

Ikäihmisten palveluiden vastuualueella on toiminut useamman vuoden ajan nimetty palveluohjaaja. Palvelua on kehitetty viime vuosina ja sillä on vakiintunut toimintatapa, josta on saatu hyviä kokemuksia.

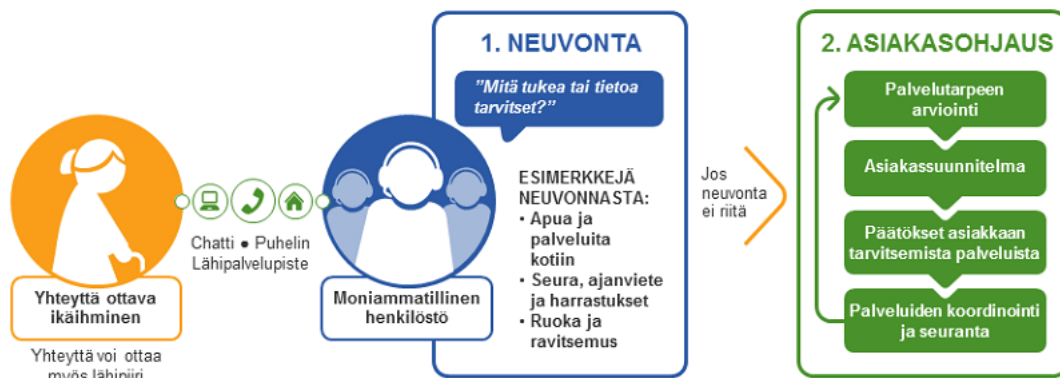
Hyvinvointikeskus Lapponiassa aloittaa vuoden 2020 alussa uutena palvelumuotona keskitetty palveluneuvonta ja -ohjaus. Tavoitteena tarjota yhdenvertaisia palveluita kaikille kuntalaisille, parantaa kustannusvaikuttavuutta, vähentää päällekkäisiä toimintoja, ylläpitää ikäihmisten toimintakykyä kevyillä palveluilla, myös työntekijät voivat sitä kautta saada neuvontaa/ohjausta.

Neuvonnan ja asiakasohjauksen tärkein tehtävä on tiedon ja ohjauksen keinoin tukea asiakasta löytämään ne palvelut, jotka vastaavat hänen tarpeitaan ja tukevat hänen kotona selviytymistään. Oikea aikaiset ja vaikuttavat sosiaali- ja terveystyöpalvelut ovat itsenäisen suoriutumisen kannalta merkittävä tuki sekä lisäksi varhainen puuttuminen ikäihmisten toimintakyvyn heikkenemiseen on kannattavaa.

Neuvonnassa tunnistetaan erilaiset asiakkuudet ja asiakkaiden tuen tarpeen luonne ja tältä pohjalta luodaan palvelupolut erityyppisille asiakkuuksille. Asiakkaalle annetaan neuvontaa ja yhdessä asiakkaan kanssa pyritään etsimään sopivia ratkaisuja ongelmatilanteisiin tai löytää sopivia palveluita sekä kannustaa asiakasta tarvittaessa erilaisten palveluiden piiriin. Neuvonnassa asiakas saa tietoa kolmannen sektorin, yksityisten toimijoiden ja kunnan mahdollisista palveluista. Tarvittaessa asiakas ohjataan oikealle asiantuntijalle (esim. ikäihmisten/vammaispalvelujen/päihde- ja mielenterveyspalvelujen palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, omaishoidon työntekijä, terveydenhoitaja tms.).

Asiakasohjauksessa tapahtuu asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakkaan sosiaali- ja terveystyöpalvelun kokoavan asiakassuunnitelman laadinta. Oikea-aikainen palvelutarpeen arvioinnin tekeminen lyhentää asiakkuuksien kestoa ja vähentää päällekkäistä työtä. Yksilöllisen asiakassuunnitelman perustana on palvelutarpeen arviointi.

Keskitetty neuvonta ja asiakasohjaus

Keskitetyn neuvonnan ja asiakasohjauksen ajatuksena on, että iäkkäällä asiakkaalla on matala kynnyksellä ottaa yhteyttä neuvontaan, joka tarjoaa tietoa lähipalveluista tai käynnistää tarvittaessa palvelutarpeen arvioinnin prosessin.

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019:13 linjaa neuvonta- ja asiakasohjauksen järjestämistä seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- yhden kontaktin periaate eli yksi yhteydenotto käynnistää prosessin
- toimii matalan kynnyksen palveluna
- asioinnin helppous, eri yhteydenottokanavat käytössä (puhelin, chat, käynti)
- käytössä laaja tuen ja palvelujen tuottajaverkosto, josta tieto sähköisesti kaikkien saatavilla
- sähköisen asioinnin mahdollisuus
- palvelut tuotetaan pääosin lähellä asiakasta.

8.6 läkkään terveydenhuoltopalvelut

8.6.1 Avoterveydenhuollon palvelut

Suurella osalla yli 75-vuotiaista on toimintakykyä joiltain osin heikentävä sairaus. Tämä edellyttää ikäihmisten laadukkaissa palveluissa ikääntymisen vaikutusten ja sairauksien erityispiirteiden tuntemusta. Lisäksi perehtyneisyys ikäihmisen elinympäristöön ja sosiaaliseen verkostoon ohjaa kokonaisvaltaiseen asiakkaan huomioimiseen.

Terveydenhuollon palveluina tarjotaan terveysneuvontaa ja terveydentilan seurantaa mm. sairaanhoitajan / terveydenhoitajan, diabetes- ja astmahoitajan vastaanotolla sekä rokotustoimintaa varsinkin influenssarokotusten muodossa. Myös sairaanhoidolliset palvelut mm. haavanhoitojen ja erilaisten mittausten muodossa ovat ikäihmisten käyttämiä. Lääkärin määräaikaistarkastukset tukevat ikäihmisen kotona selviytymistä.

Tavoitteena on kehittää avoterveydenhuollossa hoidon tarpeen arviointia kokonaisvaltaiseksi myös ikäihmisten kohdalla. Lisäksi tavoitteena on tehdä yhdessä ikäihmisen kanssa hoito- ja kuntouttamissuunnitelma tukemaan hänen kotona selviytymistä monipuolisin keinoin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tavoitteena runsaasti palveluja käyttävän ikäihmisen kohdalla on saada hoito- ja kuntouttamissuunnitelma riittävän kattavaksi, jotta henkilö pärjää turvallisesti arjessaan. Lisäksi saumattoman yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden kesken kuuluu tärkeisiin tavoitteisiin.

Keinoina ovat henkilökunnan riittävän tieto-aidon lisääminen mm. koulutusten ja perehtyneisyyden kautta ikäihmisten erityispiirteiden osalta. Työmenetelmien kehittäminen laajaan hoidon tarpeen arviointiin ikäihmisen kohdalla mm. ottamalla huomioon elinympäristö ja sosiaalinen verkosto. Hoito- ja kuntouttamissuunnitelmien tekeminen mm. paljon palveluja käyttävien kohdalla nk. kontaktihenkilön avulla. Ennaltaehkäisevinä toimintoina mm. ryhmätapaamiset 3. sektorin ja avoterveydenhuollon järjestäminä sekä kaatumisen vaara-arvioinnit THL:n IKINÄ- toimintamallin mukaisesti mm. fysioterapeutin toimesta. Varhaisen puuttumisen keinona otetaan käyttöön Hyvinvointilähete-työmenetelmä.

8.6.2 Muistihoido

Väestön ikääntyminen vaikuttaa huomattavasti muistisairauksista kärsivien asiakkaiden määrän lisääntymiseen vuoteen 2030 mennessä. Vuoteen 2030 mennessä muistisairauksista kärsiviä asiakkaita on Kemijärvellä 73 henkilöä enemmän kuin vuonna 2017.

Taulukko: Vähintään keskivaikeaa muistisairautta sairastavien määrä Lapissa. (Lähde: läkkäiden yhteen sovitettujen palvelujen kokonaisuus Lapin maakunnassa 2018 /Lohtander)

KUNTA	Muistisairaiden esiintyvyys 2017	Muistisairaiden esiintyvyys 2030	Muistisairaiden esiintyvyys 2040	Muutos 2017–2030	Muutos 2017–2040
Kemijärvi	282	355	391	73	109

Moniammatillisen geriatrisen osaamisen vahvistamisella voidaan merkittävässä määrin vähentää sairaalahoitojaksoja ja käynnistää kotiin vietäviä palveluita viiveettä. Arvioiden mukaan keskimäärin kolme neljästä muistisairaasta tarvitsee kuitenkin sairauden edetessä ympärivuorokautista hoitoa. Geriatrisen osaamisen vahvistaminen on tärkeä painopistealue tulevaisuudessa.

Lapissa on työstetty SenioriKaste -hankkeessa yhteinen muistipolku 2016. Mallia sovelletaan myös Kemijärvellä. Muistitutkimuksiin voi hakeutua omasta aloitteesta tai omaisten pyynnöstä ottamalla yhteyttä muistihoitajaan tai lääkärin lähettämänä. Muistitutkimukset aloitetaan hoitajan vastaanotolla muistineuvolassa muistioireiden kartoituksella sekä MMSE- tai CERAD-testillä. Yli 65-vuotiaat ohjataan jatkotutkimuksiin muistineuvolaan geriatrin vastaanotolle ja alle 65-vuotiaat tk-lääkärin läheteellä Lapin Keskussairaalaan neurologian poliklinikalle.

Lapin Muistiyhdistys ry muistisairaiden ja heidän läheistensä edunvalvontajärjestö ja toimii myös Kemijärven alueella. Yhdistys tarjoaa tiedotus-, koulutus- edunvalvonta- ja neuvontatoimintaa sekä kouluttaa vapaaehtoisia Muistitukihenkilöitä ja Muisti-Kavereita muistiperheiden jaksamisen tueksi.

8.6.3 Kotiutustiimi

Ympärivuorokautisessa hoidossa olevien vanhusten päivystyskäyntejä ja sairaalahoitojaksoja tulee pyrkiä välttämään ja painottaa ns. välimuotoisten palvelujen, esimerkiksi kotisairaalan käyttöä. Kemijärvellä kotiutustiimi toteuttaa kotisairaaloimintaa. Kotiutustiimin avulla asiakas saa sairaanhoidollista hoitoa kotiin.

Hoitoa annetaan potilaan suostumuksella. Edellytys on, että potilaan kunto on riittävä ja sairauden edellyttämät hoitotoimenpiteet voidaan toteuttaa myös kotona. Hoitoa suunniteltaessa otetaan aina huomioon myös kodin kokonaistilanne ja mahdolliset muut perheenjäsenet.

Kotiutustiimi auttaa asiakasta kotiutumaan sairaalasta tai päivystyksestä ja toteuttaa kokonaisvaltaista hoitoa kotona, arvioi asiakkaan selviytymistä kotona ja suunnittelee jatkohoidon tarvittaessa, tekee palvelu- ja hoitoarvioita. Kotiutustiimin hoitajat toteuttavat tarvittaessa iltasin ja viikonloppuisin sairaanhoitoa myös asumispalveluyksiköihin, mm. antibioottitiputukset. Kotiutustiimi toteuttaa myös kotihoidon arviointijaksot osastolta kotiin siirtyville asiakkaille, joille on tarpeen selvittää mahdollinen kotihoidon tarve.

Kotiutustiimin fysioterapeutin tehtävänä on kuntouttamuissuunnitelman laatiminen sekä huolehtia hoidon toteuttamisesta ja arvioinnista, osastolta kotiutuvalle, joka tarvitsee tehostettua kotikuntoutusta.

8.7 Kotona asumisen tukeminen ja kotihoidon uudet toimintamallit

Kunnan on toteutettava iäkkään henkilön arvokasta elämää tukeva pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon

avopalveluilla (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 28.12.2012/980 § 14)

Kansallisen politiikan ja palvelurakenteiden uudistamisen tavoite on siis, että iäkäs ihminen voi asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään, jopa elämänsä loppuun saakka.

8.7.1 Kotihoidon palvelut

Kotipalvelulla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

Kotisairaanhoidoa järjestetään terveydenhuoltolain 25 §:n nojalla ja kotihoidolla tarkoitetaan näiden palveluiden kokonaisuutta.

Kotipalvelun tukipalvelut täydentävät muuta kotipalvelua. Tukipalveluita ovat esimerkiksi ateriapalvelut, sauna- ja kylvetyspalvelut, turvapalvelut tai sosiaalista kanssakäymistä tukevat palvelut. Niitä voidaan järjestää myös erikseen, ilman muuta kotipalvelua.

Kotihoidon prosessien, toiminnanohjauksen ja johtamisen kehittämällä pyritään palvelun laadun, henkilöstön hyvinvoinnin ja tuottavuuden parantamiseen. Tavoite on, että ikäihmisille on tarjolla riittävästi tukea kotiin – tarvittaessa tehostetusti ympäri vuorokauden ja kaikkina viikon päivinä. Kotihoitopalvelujen 24/7 -tarjonnassa tulee tehokkaasti hyödyntää digi- sekä muita teknologisia ratkaisuja.

Toimiva kotihoito Lappiin- hankkeessa kehitettiin **Parasta elämää kotona**- kotihoidon huoneentaulu. Huoneentaulu ohjaa toimimaan yhteisten toimintaperiaatteiden mukaan. Sen on tärkeää olla asiakkaiden ja heidän omaistensa ja läheistensä käytössä. Hankkeen esityksen mukaisesti huoneentaulu on hyvä liittää asiakkaille lähetettäviin hallintopäätöksiin, tuoda näkyviin yksiköiden ilmoitustauluille ja hoitoyksiköiden sähköisiin perehdytys-/valmennuskansioihin.

Asiakassuunnitelman tekemisen yhteydessä on oivallinen tilaisuus käydä läpi yhteiset toimintaperiaatteet huoneentaulun avulla.

Parasta elämää kotona

kotihoidon huoneentaulu

1 **TEEMME HYVÄÄ YHTEISTYÖTÄ ASIAKKAAN JA HÄNEN LÄHEISTENSÄ KANSSA TUKIESSAMME ASIAKKAAN OMATOIMISUUTTA, TOIMINTAKYKYÄ JA ELÄMÄN HALLINTAA ARJESSA**

Omaisten ja läheisten osallistuminen asiakkaan elämään on tärkeää. Autamme asiakasta tunnistamaan ja hyödyntämään omia voimavarojaan. Kannustamme asiakasta tekemään hänelle itselleen tärkeitä asioita. Työssä hyödynnämme erilaisia mahdollisuuksia kuten jumppaa, ulkoilua, muistelua, musiikkia jne.

2 **OLEMME ASIAKKAAN LUOTTAMUKSEN ARVOISIA JA NOUDATAMME SALASSAPITOVOLLLISUUTTA**

Sovimme omaisista tai läheisistä yhden yhdys- ja varahenkilön, joka toimii tiedon välittäjänä. Asiakkaalla on nimetty omahoitaja, joka pääsääntöisesti vastaa hänen asioistaan ja on tarvittaessa yhteydessä omaiseen tai läheiseen. Hoidamme asiat sovituksi ja kunnioitamme asiakkaan yksityisyyttä.

3 **TUNNEMME ASIAKKAAMME EDISTÄKSEMME HÄNEN OMAA PÄÄTÖKSENTEKOAA JA ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUTTAAN**

Omahoitaja vastaa siitä, että asiakkaalla on ajantasainen asiakassuunnitelma (hoito-, palvelu- ja kuntoutumissuunnitelma). Siihen sisältyvät elämänhistoria, nykytilanne ja tulevaisuuden toiveet. Kuuntelemme asiakasta ja huomioimme hänen toivonsa mahdollisuuksien mukaan ja hyvinvoinnin huomioiden. Vapaaehtoiset osallistuvat asiakkaan arkeen hänen sopimallaan tavalla. Kannustamme asiakasta elämään hänelle itselleen merkityksellistä, hänelle parasta elämää.

4 **AUTAMME ASIAKASTA**

Ohjaamme ja tuemme ajanmukaisen tiedon ja palvelun saamisessa asiakasta ja hänen läheisiään. Lupaamme vähintään kerran vuodessa asiakasohjaajan tapaamisen tai yhteydenoton. Tapaamiseen osallistuu asiakas itse, omahoitaja ja asiakkaan niin toivoessa omainen tai läheinen. Järjestämme tarvittaessa isomman palaverin, jossa on mukana asiakkaan hoitoon ja kuntoutumiseen osallistuvia työntekijöitä.

5 **SITOUDEMME TOIMIMAAN YHTEISESTI SOVITTUJEN PERIAATTEIDEN MUKAAN**

Työskentelemme jokaisen asiakkaan kanssa hänen yksilöllisten tarpeitensa mukaan. Yhteinen tavoitteemme on asiakkaan kokonaisvaltainen hyvinvointi.

Kotihoidon palveluseteli on otettu käyttöön Kemijärvellä 1.10.2019 alkaen. Se on uusi palveluvaihtoehto kunnan oman tarjoaman kotihoidon palvelun lisäksi.

Palvelusetelin avulla järjestetyn kotihoidon aloittaminen edellyttää kotihoidon palvelutarpeen arviointia, arvion pohjalta laadittua hoito- ja kuntoutussuunnitelmaa sekä palvelun sisällön määrittelyä. Palvelusetelin voimassaoloaika, käyttötarkoitus ja arvo määritellään asiakkaalle tehdyn palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Asiakkaalle jää palveluista maksettavaksi palvelusetelin arvon ja tuottajan perimän tuntihinnan välinen erotus, eli omavastuu. Kunnan laatiman hoito- ja kuntoutussuunnitelman ulkopuolelle jäävä asiakkaan käyttämä palvelu jää asiakkaan maksettavaksi.

8.7.2 Kuntouttava arviointijakso

Säännöllisen kotihoidon myöntämistä edeltää pääsääntöisesti aina kuntouttava arviointijakso asiakkaan kotona. Kuntouttavan arviointijakson aikana asiakkaan toimintakykyä tuetaan tehostetusti. Kotihoidon moniammatillinen henkilöstö arvioi palvelujen tarvetta ja sisältöä. Arjen toimintojen lisäksi voidaan keskittyä muun muassa ravitsemukseen, sosiaaliseen tai psyykkiseen ulottuvuuteen.

Asiakas asettaa omat kuntoutumisensa tavoitteet jaksolle. Kuntouttava arviointijakso kestää korkeintaan neljä viikkoa. Jakson lopussa tehdään päätös kotihoidon palveluiden jatkumisesta tai päättymisestä yhteistyössä asiakkaan, omaisen ja asiakkaan hoitoon osallistuvien tahojen kanssa. Jakson tavoitteena on toimintakyvyn parantaminen sekä turvallisen, mahdollisimman itsenäisen kotona asumisen mahdollistaminen ja hyvä sairauksien hoito.

Kuntoutuksella tarkoitetaan asiakkaan arjen askareiden opettelua hänen omien voimavarojensa mukaisesti. Siihen kuuluu myös mahdollisuus osallistua viriketoimintaan kodin ulkopuolella tai kotona sekä harjoitteiden tekeminen, joita kotihoidon hoitajat ja terapeutit ohjaavat. Jakson päätyttyä moniammatillinen henkilöstö sopii yhteistyössä asiakkaan ja hänen omaisensa kanssa ne palvelut, jotka asiakas tarvitsee.

8.7.3 Kotikuntoutus

Kotikuntoutuksen tavoitteena on asiakkaan toimintakyvyn parantaminen ja säilyminen sekä elämänlaadun ja turvallisuudentunteen parantaminen niin, että kotona voi asua mahdollisimman pitkään. Samalla vähennetään koti- ja laitoshoidon tarvetta ja viivästytetään ympärivuorokautisen hoivan tarvetta.

Kotikuntoutuksen kohderyhmänä ovat kotihoidon asiakkaat, sairaalasta kotiutuvat asiakkaat, lisääntyneen kotihoidon määrän tarpeessa olevat asiakkaat.

Kotikuntoutus on perusteltua, kun kuntoutuja tarvitsee apua liikkumisen, kodin arkiaskareista selviytymisen tai esimerkiksi päivittäisten toimien harjoitteluun. Kotikuntoutuksessa harjoitellaan arkisia asioita.

Kotikuntoutuksella pyritään kuntoutujan toimintakyvyn kohenemiseen, mutta myös kuntoutujan palveluntarpeen vähenemiseen. Kotikuntoutus on perusteltua myös siinä tapauksessa, kun arvion mukaan asiakkaan palveluntarve tulee kasvamaan lähitulevaisuudessa. Kaikilla käynneillä pyritään tiiviiseen yhteistyöhön omaisten ja läheisten kanssa.

Kotikuntoutus käynnistyy alkuarvioinnista, tavoitteiden asettelusta, kotikuntouttamissuunnitelman teosta, kotikuntoutuksen toteutuksesta, loppuarvioinnista sekä jatkosuunnitelman tekemisestä ja toteuttamisen järjestämisestä. Intervention aikana kartoitetaan ja järjestetään tarvittavat apuvälineet ja asunnonmuutostyöt. Kuntoutusprosessin kesto on keskimäärin 4-6 viikkoa.

Kaatumistapaturmien ehkäisy on iäkkäiden hyvinvointia ylläpitävää toimintaa ja sen tulee olla osa iäkkäiden hyvää hoitoa ja palveluita. Systemaattisen ja tehokkaan kaatumisten ehkäisyn järjestäminen osana iäkkäiden palveluita on iäkkäiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantamiseksi sekä kaatumisista aiheutuvien kustannusten vähentämiseksi erittäin tärkeää.

Kaatumisen ehkäisyn toimintamalli IKINÄ (THL) otetaan käyttöön kaikkialla kunnan sotepalveluiden alueella ja sen käyttöä edellytetään myös yksityisiltä palveluntuottajilta niin kotihoidossa kuin asumispalveluissa. Malli sopii kaikkien iäkkäiden kaatumisten ehkäisyn järjestämisen malliksi, toimintaympäristöstä riippumatta

8.7.4 Ennakoivan kotiutumisen malli

Ennakoivan kotiutumisen toiminnalla ja kotiutumisen suunnittelulla pyritään vähentämään tarpeetonta sairaalassaolon aikaa ja osallistamaan ikäihmistä ja hänen omaisiaan sekä koko työryhmää toimimaan yhteisesti sovittujen asioiden mukaan ja turvaamaan ikäihmisen onnistunut kotiutuminen. Valmistautuminen kotiinpaluuseen alkaa heti osastolle saapuessa. Osastolla selvitetään kotiin annettavien palveluiden tarve sekä kotona olevien asioiden järjestelyjen tarve, mm. omaisen / omaishoitajan ohjaus ja opastus käytännössä, ohjeistus laitteiden / apuvälineiden käytössä. Saattaen kotiuttaminen tapahtuu

- moniammatillisen tiimin yhteistyönä (kotiutustiimi, kotisairaanhoido, fysioterapeutti, sosiaalityöntekijä)
- kotiutuvalle asiakkaalle laaditaan kuntouttamissuunnitelma
- mahdolliset uudet kotihoidon asiakkaat kotihoidon arviointijakson kautta
- tarvittaessa kotiutus tapahtuu lyhytaikaisen kuntouttavan palveluasumisen kautta, esim. Luhtavillassa tai tehostetun palveluasumisen yksikössä palvelusetelillä

Vanhusten päivätoiminta

Päivätoiminta on osa kotona asumisen palveluiden tukemista. Päivätoiminnan tavoitteena on tukea ikäihmisten asumista ja selviytymistä omassa kodissaan mahdollisimman pitkään tarjoamalla heille erilaisia palveluja, sosiaalista kanssakäymistä, toimintakykyä ylläpitävää liikuntaa sekä iloa elämään.

Päivätoiminta ei ole lakisääteistä palvelua, mutta palvelulle on yhä enenevässä määrin kysyntää. Päivätoimintaan osallistuminen tukee ikäihmisten toimintakykyä, itsenäistä elämää ja aktiivista osallisuutta. Päivätoimintaa voi toteuttaa kunnan omana toimintana, ostopalveluna tai palvelusetelillä.

8.8 Teknologian hyödyntäminen palveluissa

Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 nostetaan teknologia ja sen kehittäminen vahvasti esille. Robottiikan, automatiikan ja uudenlaisen teknologian hyödyntämisen lähtökohdaksi määritellään iäkkään henkilön itsemääräämisoikeuden ja omatoimisuuden tukeminen, palvelujen parantaminen ja henkilöstön työn kehittäminen. Palvelujen osittainen korvaaminen tai täydentäminen sähköisillä vaihtoehdoilla mahdollistaa peruspalvelujen turvaamisen niitä tarvitseville.

Laatusuosituksen mukaan on esitetty arvio, että noin 20 prosenttia sairaanhoitajien ja lähihoitajien työtehtävistä pystyttäisiin korvaamaan muutaman vuoden kuluessa jo olemassa olevilla robottiikan ja automatiikan sovelluksilla. Teknologisten ratkaisujen investointi- ja käyttökustannukset voivat olla aluksi suuret, mutta niistä saatava hyöty realisoituu ajan kuluessa vähentäen henkilöstön määrällistä tarvetta. Erityisesti robottiikalla voidaan korvata välillistä asiakasaikaa, kuten tarvikkeiden ja laitteiden siirtelyä, aterioiden kuljetusta sekä osaa lääkehoidosta.

Koneellista lääkkeiden annosjakelua on lähdetty toteuttamaan Kemijärvellä kotihoidossa vuoden 2018 aikana ja tavoitteena on laajentaa sitä kaikkien kotihoidon asiakkaiden, jotka soveltuvat palvelun piiriin vuoden 2019 aikana. Koneellisen lääkejakelu parantaa lääketurvallisuutta ja vapauttaa hoitajien aikaa muuhun hoito- ja hoivatyöhön. Kun annosjakelu

on saatu täysimittaisesti käytäntöön, voidaan ottaa käyttöön lääkeannosrobotteja. Robotti ohjaa mm. ottamaan lääkkeitä aina oikeana ajankohtana ja palvelu myös ilmoittaa hoitohenkilökunnalle, mikäli lääkeannos on jostain syystä jäänyt ottamatta. Robotti vähentää rutiiniomaisten lääkehoitokäyntien tarvetta ja mahdollistaa joissain tapauksissa kotona pärjäämisen pidempään.

Sähköinen ovenavaus on lukitusjärjestelmä, joka mahdollistaa kulkuoikeuksien ajantasaisen hallinnan ja lisää turvallisuutta. Sen avulla avaimet tai kulkukortit eivät ole enää väärässä paikassa tai väärällä henkilöllä, eikä hoitajien tarvitse aamuisin ja iltaisin huolehtia avaimia sovittuun paikkaan. Myös käyttömukavuus lisääntyy, kun hoitohenkilökunta ei tarvitse raskaita avainnappuja. Tekniikka vapauttaa myös hoitajien aikaa varsinaiseen hoitotyöhön.

Turvallisuutta lisäävistä teknologiasta turvaranneke on vakiintunein palvelu, mikä on Kemijärvellä käytössä. Kehitettäviä teknologisia ratkaisuja ikääntyneiden kotona asumisen turvaamiseksi on mm. älykäs poistumisvalvonta, jonka avulla voidaan havainnoida iäkkään henkilön liikkumista kodista ulos ja sisään. Muita turvallisuutta lisääviä teknologiaratkaisuja ovat mm. digitaalinen tallentava ovisilmä, itsepuolustushälyttimet ja GPS-paikannuslaitteet.

Myös asumiseen liittyviä älyratkaisuja on tarjolla paljon, esim. automaattisesti vuorokausirytmien mukaan muuntuva valaistus, kodinkoneiden sammumisen ajastaminen, älylattia, joka rekisteröi henkilön liikkumisen ja kaatumisen ja tekee tarvittaessa automaattisesti hälytyksen, unta seuraavat patjat ja anturit.

Vanhustyön Keskusliiton korjausneuvojilla on käytössään arkitekologiasalkku, jonka avulla korjausneuvonnan asiakkaat voivat tutustua kotona asumista tukevaan pienteknologiaan.

Hyvinvointia lisääviä teknologisia ratkaisuja ovat mm. sosiaalista toimintakykyä aktivoivat sovellukset, terapiarobotit, lääkemuistutus-rannekkeet, hyvinvointi TV:t sekä monenlaiset arkielämää ja liikkumista helpottavat ratkaisut.

Videokuvapuhelimen avulla voidaan toteuttaa myös virtuaalisia kotihoidon käyntejä. Virtuaalipalvelu täydentää kotihoidon palveluita. Sillä voidaan tehostaa ja lisätä kotona asumisen turvallisuutta.

Kuvayhteyttä voidaan käyttää myös neuvonnassa ja ohjauksessa sekä toteuttaa yhteisöllisiä tapaamisia, viriketuokiota ym.

Teknologialla käyttöönoton edellytyksenä on sen yksinkertaisuus ja käyttäjälähtöisyys sekä sulautuvuus arjen toimintoihin. Iäkkäät tarvitsevat tuekseen myös tietoteknistä osaamista, osaamisen tukemista ja koulutusta. Lisäksi on huomioitava iän tuomat erityistarpeet. Teknologiaa tulee aktiivisesti tehdä tutuksi tälle ikäryhmälle esimerkiksi kansalaisopiston järjestämien kurssien avulla. Tärkeää on myös pitää yllä vaihtoehtoista palvelutarjontaa niille, jotka eivät osaa tai halua käyttää teknologiaa arjessa.

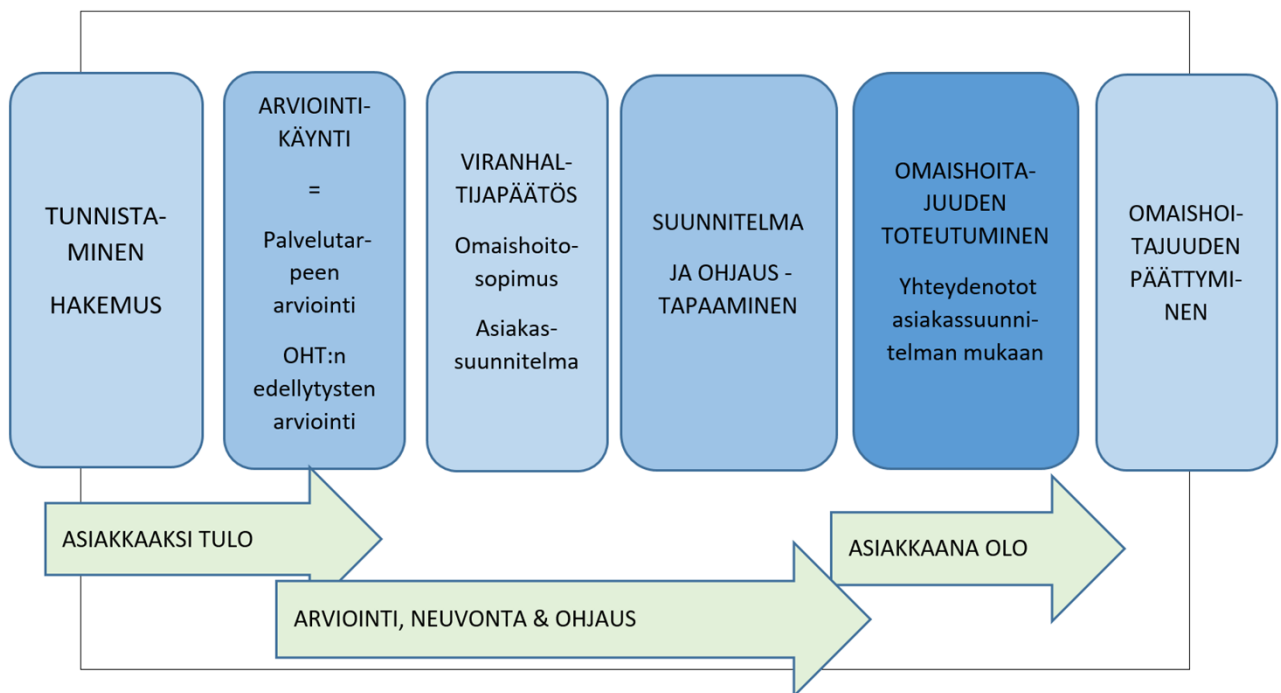
Hinta voi vaikuttaa myös halukkuuteen hankkia/käyttää teknologiaa. Teknologian käyttöönotto tuottaa alkuun kustannuksia ja tarvittavien investointien suuruus vaihtelee. Kustannushyöty tuleeekin usein viiveellä, esimerkiksi työntekijäresurssien säästöinä.

Hyviä esimerkkejä kustannussäästöjä tuottaneista teknologia-avusteisista toimintamalleista ovat kaatumisten ehkäiseminen mm. etänä toteutettavan liikuntaharjoittelun avulla sekä psyykkisen hyvinvoinnin edistäminen.

8.9 Omais- ja perhehoidon toimintamalli

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettaville annettavista tarvittavista palveluista ja omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista, joita ovat mm. omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset, valmennukset, ohjattu kuntosaliryhmä. Omaishoito tukee kotona asumisen mahdollisuutta läheisavun turvin kotona.

Lapin maakuntavalmistelun yhteydessä vuonna 2018 kehitettiin yhdessä kuntien kanssa omaishoidon tuen prosessin toimintamalli ja se sisältää kolme eri vaihetta: asiakkaaksi tulo, arviointi- ja neuvontajakson ja asiakkaana olon vaiheen.

Lähde: läkkäiden yhteen sovitettujen palvelujen kokonaisuus Lapin maakunnassa 2018 /Lohtander

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteet ja toimintamallin kuvaus muodostavat yhtenäisen pohjan omaishoidon tuen kokonaisuudesta. Tavoitteena on mallin käyttöönotto myös Kemijärvellä.

Ikäihmisten perhehoidolla tarkoitetaan vanhuksen ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa, tai uuden lain mukaan myös omassa kotona. Perhehoito voidaan toteuttaa toimeksiantosuhteisena tai ammatillisena perhehoitona. Perhehoito tulee olemaan tulevaisuudessa yhä useammalle henkilölle soveltuva huolenpidon järjestämisen muoto. Ikäihmisten perhehoitoa kehitetään ns. välimuotoisena hoitomuotona.

Ikäihmisten perhehoitoa Pohjoiseen –hanke Lapin ja Koillismaan alueella ajalla 1.9-2019 – 28.2.2021 ja Kemijärvi on sitoutunut hankkeeseen mukaan.

Hankkeen päätavoitteina on ikäihmisten perhehoidon vakiinnuttaminen toimivaksi hoitomuodoksi, paikallisen soteyrittäjyyden luominen ikäihmisten perhehoidon yhteyteen sekä kuntien ja soteyrittäjien yhteistoimintamuotojen kehittäminen ja monipalvelumallien ja monialayrittäjyyden kehittämisen tukeminen harvaan asutuilla alueilla.

Perhehoidon kehittäminen tukee kunnan tavoitteita luoda uusia välimuotoisia ja kustannuksiltaan edullisempia asumispalveluja ympärivuorokautisen tehostetun palveluasumisen sijaan.

8.10 Asumispalvelut ja hoiva

8.10.1 Palveluasuminen

Palveluasuminen on tarkoitettu henkilölle, joka ei avopalveluiden, kuten kotipalvelun ja turvatekniikan, avulla pysty asumaan enää omassa kodissaan. Kemijärvellä on tarjolla palveluasumista ja sekä tehostettua palveluasumista ikääntyneille. Ne eroavat toisistaan asukkaiden palvelutarpeen ja tarjotun hoivapalvelun ympärivuorokautisuuden perusteella.

Sekä palveluasumiseen, että tehostettuun palveluasumiseen valitaan asukkaat SAS-työryhmässä moniammatillisen arvioinnin perusteella. SAS-työryhmä noudattaa asumispalveluiden myöntämisen kriteereinä Lapin maakuntavalmistelun yhteydessä laadittua Ikäihmisten sosiaalihoitolain mukaisten asumispalveluiden ja laitoshoidon myöntämisen perusteita, jotka hyvinvointilautakunta on hyväksynyt marraskuussa 2018.

Palvelutarpeen arvioinnin apuna käytetään toimintakykymittareita. Käytössä olevan RAVATAR sovelluksen RAVA-toimintakykymittarista tullaan Kemijärvellä siirtymään RAI (Resident Assessment Instrument) -toimintakyky arviointimittarin käyttöön. RAI-arvioinnista saadun tiedon avulla pystytään havaitsemaan henkilön omat voimavarat ja toimintakyvyn vajeet sekä hoidon ja palvelujen tarve. Systemaattinen arviointi luo pohjan tavoitteelliselle ja suunnitelmalliselle toiminnalle ja antaa työvälineen reagoida havaittuihin ”ongelmiin” nopeasti sekä varautua tulevaan.

Palveluasuminen on tarkoitettu henkilölle, jolla on lisääntynyt asumisen tuen tarve, mutta joka ei tarvitse ympärivuorokautista hoivaa. Palveluasumisessa asukkaan toimintakyky on selkeästi alentunut, mutta hän on yhden hoitajan avustettavissa. Palveluasumisessa jokaiselle asukkaalle laaditaan toimintakyvyn ja palvelutarpeen mukainen hoito-, palvelu- ja kuntouttamissuunnitelma.

Palveluasumista voidaan kehittää mm. hyödyntämällä turvatekniikan mahdollisuuksia kotona, jotta siirtymät palveluasumisesta tehostettuun palveluasumisen piiriin vähenisivät.

Palveluasumista tulee kunnassa laajentaa nykyisestään, jotta tehostetun ympärivuorokautisen palveluasumisen ylikapasiteettia ja vuodeosaston kuormitusta saataisiin vähennettyä.

Kunnan palveluntuottajille tarjottu mahdollisuus tuottaa keveämpiä palveluasumisen ratkaisuja palvelusetelin avulla. Mikäli nykyiset palvelusetelituottaja eivät ole kiinnostuneita tuetun palveluasumisen tuottamisesta, tulee selvittää muita vaihtoehtoja palveluasumiskapasiteetin lisäämiseksi. Selvitettävänä vaihtoehtoina ovat ostopalvelu / palveluseteli / oma toiminta.

8.10.2 Tehostettu palveluasuminen

Palvelu on tarkoitettu henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on runsasta ja ympärivuorokautista. Viitteellinen Rava-arvo on yli 3 ja muistisairauksien MMSE-tesiarvo on 20 - 10.

Kemijärvellä on tehostetun ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja yli valtakunnallisten suositusten. Tehostetun palveluasumisen piirissä yli 75-vuotiaista oli noin 9,3 prosenttia vuonna 2018.

Lapin maakuntavalmistelussa on asetettu tavoitteeksi vuoteen 2030, että tehostetussa palveluasumisessa asuvien yli 75-vuotiaiden määrä olisi 5-6,5 %. Näin ollen suositusten mukaan Kemijärvellä tehostetun palveluasumisen paikoiksi riittäisi tulevaisuudessa noin 90-100, kun tällä hetkellä tarjolla paikkoja on kaikkiaan 155 kpl. Huomioitava on, että ympärivuorokautisessa tehostetussa palveluasumisessa on myös alle 75-vuotiaita, joten paikkojen tarve tulee olemaan noin 120 kaikkiaan.

Suunnitellulla tavallisen palveluasumisen ja lyhytaikaisen kuntoutuksen palveluasumisen palvelusetelin käyttöön otolla on luotu mahdollisuus, että osaan kaupungissa tarjolla oleviin tehostetun ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluihin voitaisiin ohjata tavallista palveluasumista ja lyhytaikaista kuntoutuksen palveluasumista tarvitsevia asiakkaita, jolloin se toisi kustannussäästöjä.

Asumispalvelujen osalta Kemijärven kaupungin keskeisenä tavoitteena on valvonnan ja yhteistyön avulla varmistaa yksityisten palveluntuottajien lupaehtojen mukainen ja laadukas palveluasuminen ikäihmisille. Yksityisiä palveluntuottajia valvotaan hyvinvointilautakunnan 28.8.2018 hyväksymän valvontasuunnitelman mukaisesti.

8.11 Lyhytaikainen laitoshoido

Lyhytaikaisella laitoshoidolla tuetaan ikäihmisten kotona selviytymistä ja hoitavan omaisen jaksamista. Samalla ehkäistään pysyvän laitoshoidon tarvetta. Lyhytaikaishoitajaksot voivat toistua säännöllisesti kotona asumisen kanssa tai ne voivat olla satunnaisia.

Lyhytaikaista laitoshoidoa toteutetaan Kemijärvellä ostopalveluna Settlementti Tunturila ry:ltä 12-paikkaisessa Luhtavillayksikössä pääasiassa omaishoidettavien jaksohoitoa varten. Yksikköön ohjataan myös ryhmäkoti paikkaa odottavia ja vuodeosastolta kotiutuvia kuntoutusjaksolle, joiden kotiutuminen suoraan osastolta on epävarmaa.

Lyhytaikaisille kuntoutusjaksopaikoille on enemmän tarvetta nykyiseen tarjontaan nähden. Sen vuoksi vuoden 2019 lopussa otettiin käyttöön lyhytaikaisen kuntouttavan palveluasumisen palveluseteli. Mikäli palveluntuottajia ei saada, on tarpeen arvioida, miten k.o palveluntarve saadaan ratkaistua.

8.12 Akuuttiosastohoito ja pitkäaikainen laitoshoido

Vuodeosastolla hoidetaan perusterveydenhuollon sairaanhoitoa sekä pitkäaikaista hoitoa tarvitsevia potilaita. Potilaat tulevat mm. päivystyksestä ja erikoissairaanhoitosta jatkohoitoon sekä myös ennalta sovitusti tutkimuksia edeltäviin valmisteluihin. Hoidon tavoitteena on, että potilas palaa kotiin, tuettuun palveluasumiseen tai tehostettuun palveluasumiseen.

Vuodeosastolla tehdään tiivistä yhteistyötä kotihoidon, kotiuttamistiimin, palveluasumisyksiköiden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon eri toimijoiden kanssa. Osastolla työskentelevällä fysioterapeutilla on merkittävä rooli kuntouttamistavoitteiden ja -menetelmien laadinnassa. Henkilöstö tarvitsee laajaa perehtyneisyyttä ikäihmisten erityispiirteisiin sekä myös kuntoutus- ja kotiuttamisasioihin tarjotessaan riittävää osaamista.

Vanhuspotilaan toimintakyky vuodeosastohoitojakson aikana useimmiten heikentyy paitsi akuutin sairauden, myös passivoivan hoidon vuoksi, ja tämä toimintakyvyn heikentyminen jää valitettavan monella pysyväksi.

Tavoitteena on kehittää vuodeosaston päivittäisiä käytäntöjä tukemaan ikäihmisen tavoitteellista kuntoutumista ja kotiutumista. Lisäksi ikäihmisen kanssa toimijoiden välisen yhteistyön rakentaminen saumattomaksi sujuvoittaa potilaan hoitoa. Tavoitteena on myös

vahvistaa henkilöstön osaamista ikäihmisten erityispiirteisiin mm. sisäisen koulutuksen ja perehtyneisyyden kautta.

Keinoina ovat mm. kirjaamiskäytäntöjen yhtenäistäminen kuntouttamis- ja kotiutussuunnitelmien osalta, työryhmätyöskentelyt teemoittain (kuntoutus ja kotiutus) -> sovittujen menetelmien käyttöönotto kuntoutuksen ja kotiutuksen osalta sekä Lapponian tilojen hyödyntäminen kuntoutuksen tukemisessa. THL:n IKINÄ- kaatumisen vaara-arviointi-työmenetelmän käyttäminen vuodeosastolla.

Palvelun laadun seuraamisen keinoina mm. Roidun sekä yksittäisten palautteiden kautta saatava tieto. Fysioterapeuttien mukaan ottaminen tiiviimmäksi osaksi vuodeosaston työyhteisöä on myös yhtenä keinona moniammatillisen yhteistyön vahvistamisessa. Henkilökunnan koulutuksen ja perehtyneisyyden tukeminen sisäisin koulutuksin mm. muisti- ja diabeteshoitajan asiantuntijuutta hyödyntäen.

Vuodeosaston sairaansijoja pyritään vähentämään nykyisestä 30 paikasta 25 paikkaan vuoteen 2021 mennessä avohoitoa hyödyntämällä tehokkaammin ja hoitajaksoja lyhentämällä. Hoidon porrastus tulee toimia siten, että vuodeosastolla hoidetaan vain lääketieteellistä hoitoa vaativat potilaat.

8.13 Palveluseteli

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009) tuli voimaan 1.8.2009. Palvelusetelilain tavoitteena on lisätä asiakkaan valinnan mahdollisuuksia, parantaa palvelujen saatavuutta, monipuolistaa palvelutuotantoa sekä edistää kuntien, elinkeinotoimen ja yksityisten palveluntuottajien yhteistyötä.

Kunta päättää, mitä järjestämistapaa tai tapoja kunnassa. käytetään. Jotta eri järjestämisvaihtoehtoja voidaan arvioida, kunnan on päätöksenteon pohjaksi tarpeen selvittää muun muassa oman toiminnan kustannukset ao. palveluissa, asiakasmaksujen määräytymisperusteet ja maksutulojen osuus nykyisistä kustannuksista sekä palvelusetelillä järjestettävän palvelun kustannukset kunnalle ja asiakkaalle.

Mikäli kunta järjestää palveluja palvelusetelillä, kunta osoittaa talousarviossa ja -suunnitelmassa voimavarat palvelusetelillä järjestettäviin palveluihin. Lisäksi kunta hyväksyy palvelusetelin toimintaperiaatteet kunnassa kuten, mihin palveluihin palveluseteliä käytetään, mikä on palvelusetelin arvo, missä laajuudessa ja mistä lukien palveluseteli otetaan käyttöön.

Kunnalla on oikeus saada valtiolta palautuksena laskennallinen vero yksityiseltä sektorilta ostetuista verottomista terveyden- ja sairaanhoitopalveluista sekä sosiaalihoitopalveluista arvonnisäverolain 130 a §:n mukaisesti. Laskennallisen palautuksen suuruus on 5 %. Palautus lasketaan kunnan maksamasta palvelun ostohinnasta.

Sosiaalipalveluissa palvelusetelien määrä on kasvanut noin kolmanneksella vuodesta 2015. Eniten seteleitä käytetään kotipalvelussa, tehostetussa palveluasumisessa, omaishoitajien vapaan aikaisissa palveluissa sekä kotipalvelujen tukipalveluissa.

Huomioitavaa on, että palvelusetelin käytön kokemukset ovat siirrettävissä myöhemmin mahdollisen sote-uudistuksen toteutuessa käynnistyviin asiakassetelin kokeiluihin ja uusiin palvelurakenteisiin.

Palvelusetelin käytön laajentamisen mahdollisuuksia Kemijärvellä voidaan tulevaisuudessa selvittää ikääntyneiden palveluihin mm. vanhusten päivätoimintaan ja kotihoidon tukipalveluihin, kun saadaan uusien palvelusetelikohteiden osalta kokemuksia riittävästi.

9. Seuranta ja arviointi

Valtuusto hyväksyy päivitetyn ikäpoliittisen ohjelman valtuustokausittain laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 980 /2012 5 §:n mukaisesti.

Hyvinvointilautakunta seuraa ikäpoliittisen ohjelman toteutumista ja toimialat vastaavat ikäpoliittiseen ohjelmaan laadittujen tavoitteiden, toimenpiteiden, seurantamittareiden toteutumisesta käyttösuunnitelman seurannan yhteydessä vuosittain.

10. Toimenpidesuunnitelma vuosille 2020-2021

Liite 1

Lähteet:

Iäkkäiden yhteen sovitettujen palvelujen kokonaisuus Lapin maakunnassa (2018)

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (2017). STM.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009)

Monipuoliset tuen muodot kotona asumiseen Lapissa – TOIMIVAN KOTIHOIDON KÄSIKIRJA (2018)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Perhehoitolaki 263/2015